

ŽINIOS APIE
DEMOKRATIJA

Turinys

Ižanga. Kas tai yra studijų ratelis?	1
Europos Sąjungos susikurimas	4
Europos Sąjungos plėtra	8
Trijų kultūros modelių susitikimas	8
Integracijos procesas	12
Europos Sąjungos augimas	13
Europos Sąjungos institucijos	16
Europos Sąjungos struktūra	16
Institucijų funkcijos	17
Taryba	18
Komisija	19
Europos Parlamentas	20
Europos Bendrijų Teismas	21
Trys Europos Sąjungos ramsčiai	23
Pirmasis ramstis	23
Antrasis ramstis	24
Trečiasis ramstis	28
Europos Sąjungos socialinis ir Humanitarinis lygmuo	29
Socialinė politika	29
Sprendimų priėmimo principai ir mechanizmai Europos Sąjungoje	31
Sprendimų priėmimo tvarka	31
Klausimai apie Europos Sąjungą	33
Europos Sąjungos ir Estijos teisės aktai	35
Europos teisės istorija	35
Dabartinės Europos teisinės sistemos	37
Europos Sąjungos teisės aktai	38
Estijos teisės aktai ir Europos sąjunga	41
Pilietinės teisės ir laisvės	43
Piliečio sąvoka	43
Piliečio teisės ir pareigos	44
Politinės partijos Europos Sąjungoje ir Estijoje	47
Kas yra partija?	47
Kiek turėtų būti partijų?	48
Partijos Europos Sąjungoje, Europos Parlamentas	50
Naudota literatūra	52

Šį projektą rėmė Europos Sąjungos programa GRUNDTVIG.

Šio projekto turinys nebūtinai turi atitikti ES
poziciją ir už ją ES neatsako.

Izanga

Šis leidinys yra parengtas vykdant didelį projektą, kurio objektas yra suaugusiųjų švietimui taikomi mokymo metodai Baltijos šalyse. Projekto trukmė – dveji metai. Jame dalyvauja kelios suaugusiųjų švietimo organizacijos iš Baltijos šalių. Projekto tikslas – papildyti informaciją apie Europos Sąjungą ir jos istorines šaknis. Taip pat buvo stengiamasi naudoti naują medžiagą siekiant patobulinti suaugusiųjų švietimui naudojamus mokymo metodus ir parodant naujas galimybes.

Visas projektas yra padalintas į keturias dalis, kurios savo ruožtu gali būti išskaidytos į mažesnes – rekomendacijas, kaip dirbti toliau. Helsinkio darbininkų švietimo organizacijos (TSL) užduotis buvo surinkti medžiagą apie Europos Sąjungą ir demokratiją. Vykdam užduotį, buvo bendradarbiaujama su Talino atvirosios švietimo asociacijos centru.

Pateiktoje medžiagoje nėra vienareikšmių “taip” arba “ne” atsakymų į klausimus, kurie gali kilti estams svarstant: stoti į Europos Sąjungą ar ne. Medžiaga pateikiama siekiant kelti klausimus, skatinti diskutuoti ir keistis nuomonėmis grupėse bei skatinti pedagogų darbą. Šią mokomąją priemonę galima naudoti ir kitiems tikslams.

Nuo 2001 m. pavasario Helsinkio grupės nariai Tero Tuomisto, Marita Hintsas, Olavi Huovinen ir Laura Tuomisto aktyviai dalyvavo projekte. Tekstą parašė Toni Randla. Talino grupėje buvo narių ir iš kitų Estijos vietovių. Sirje Kessa buvo atsakinga už projektą, o tekstą parašė Ivar Rütli. Nuolat bendradarbiaujant autoriams ir seminare, kuris įvyko vasario mėn., aptarus abiejose šalyse parašytus tekstus, jie buvo sujungti į vieną.

Ši mokomoji priemonė turi trejopą paskirtį. Pirma, ji yra galutinės projekto ataskaitos dalis, antra, atskiru leidiniu ją išleido Helsinkio darbininkų švietimo organizacija ir trečia – tą patį padarė Atvirosi švietimo asociacija.

tero tuomisto
TSL Helsinki

sirje kessa
AHL Viljandi

Bendradarbiavimo rezultatas tarp septynių grupių iš šešių šalių aplink Baltijos jūrą ES projekto rėmuose yra šios keturios studijų knygelės.

TSL
HELSINKI

AHL
ESTONIA

LLES
LITHUANIA

Studijų ratelis – kas tai?

Kaip mes mokomės? Kaip galima įgyti žinių? Kalbant apie tradicinį mokymąsi, dažniausiai įsivaizduojame savarankiškas studijas, kurias baigus laikomas egzaminas arba testas. Daugelis esame linkę mokyti dėl mokymosi, o ne sau.

Šis požiūris išliko nuo vidurinės mokyklos, universiteto bei darbo patirties. Kita vertus, tyrimais įrodyta, kad toks mokymasis ir įgytos žinios dažniausiai užmiršamos po egzamino...

Tačiau visiems žinoma, kad yra įvairių mokymosi formų. Viena jų – studijų ratelis. Studijų ratelio pagrindinis bruožas yra tas, kad žmonės savanoriškai susirenka bei kolektyviai sprendžia, kaip ir kokiais būdais jie kartu gilins žinias. Patys dalyviai susiplanuoja studijas, ieško informacijos, formuluoja klausimus, diskutuoja, analizuoja bei vertina pasirinktą temą ar pomėgius. Žmonės, labiau linkę mokyti individualiai, turėtų pasirinkti kitokią mokymosi formą.

Įsivaizduokime, kad esame suaugusių žmonių grupelė, norinti praplėsti tam tikros srities žinias bei tai daryti kartu. Studijų grupei nereikalingas mokytojas. Esmė ta, kad dalyviai patys aktyviai ieško žinių, o mokytojai jiems tik padeda. Tai dažniausiai pasitaiko mokantis tam tikrų dalykų, pvz., matematikos ar užsienio kalbų. Svarbiausia, kad mokytojas suprastų, jog jo vaidmuo studijų ratelyje yra kitoks nei paprastose mokyklose. Studijų ratelyje svarbiausia – kolektyvinis darbas, ieškant atsakymų į dalyviams svarbius klausimus. Pagrindinis tikslas nėra rasti atsakymus, kuriuos mokytojas jau žino. Pradedant dalyvių klausimais, ne tik gilinamos jų žinios, bet ir skatinamas pasitikėjimas savimi bei kitais studijų ratelio nariais.

Šalys, dalyvaujančiose šiame ES projekte, turi skirtingą studijų ratelių, kaip pateikta šiame įvade, patirtį. Ratelis gali būti ir papildoma mokymosi forma. Europos Sąjungoje manoma, kad labai svarbu skleisti studijų ratelio, kaip vieno suaugusiųjų švietimo modelių, idėją. Šis neautoritarinis mokymosi modelis turėjo didelę teigiamą įtaką demokratinės visuomenės vystymuisi Švedijoje. Olofas Palme, buvęs Švedijos ministras pirmininkas, kartais apibūdindavo Švediją kaip studijų gretelių demokratiją. Tuo jis norėjo pasakyti, kad studijų ratelyje dalyviai išmoka išklausti kitus, apginti savo nuomonę, gerbti ir įsiklausyti į kitų nuomonę. Tai turėjo didelę įtaką demokratijos formavimuisi Švedijoje.

Be šios studijų knygutės, nėra jokių specifinių vadovėlių. Manoma, kad ji bus naudojama studijų ratelyje. Knygutėje yra daug klausimų, kurie susiję su pateiktais faktais. Klausimų tikslas – pradėti diskusijas arba paskatinti lyginti faktus, pateiktus knygelėje, su žiniomis, kurių įgijo dalyviai. Kadangi klausimų yra nemažai, reikia sugebėti pasirinkti, kurie jų bus aptariami ratelyje. Pasirinkite savo nuožiūra. Jei Jums atrodo, kad kai kurie klausimai nėra svarbūs, tiesiog juos praleiskite.

Aišku, Jūs taip pat galite pasirinkti, ką norite mokytis iš šios knygutės, o kokią informaciją rinksite individualiai ar mažose grupelėse prieš studijų ratelio susitikimus. Patirtis rodo, kad naudinga pakalbėti su žmonėmis ne per grupę. Kartais taip galite gauti vertingų žinių, kaip geriau organizuoti studijų ratelio darbą.

Įsidėmėkite, kad svarbiausia – tai ratelio dalyviai. Jų patirtis, pasaulėžiūra, smalsumas ir susidomėjimas sudaro sėkmingo mokymosi pagrindą. Studijų grupei reikalingas pirmininkas, kitaip tariant, koordinatorius arba vadovas. Jis dirba kartu, jo uždavinys – suburti grupę. Vadovas yra už kitus atsakingesnis, kad ratelyje viskas vyktų sklandžiai, kad visi įsitrauktų, jis privalo paskatinti tyliuosius ir suvaldyti pernelyg dominuojančius dalyvius.

Studijų ratelio vadovas privalo žinoti ideologinius ir praktinius aspektus. Prieš pradėdamas gerai būtų padiskutuoti, kuo suaugusiųjų mokymas skiriasi nuo vaikų ir jaunimo. Taip pat svarbu, kad vadovas būtų susipažinęs su ratelio dinamika tiek socialiniu, tiek psichologiniu aspektu. Reikia žinoti, kokią įtaką individams turi darbas ratelyje.

Patirtis rodo, kad idealiausias studijų ratelių dalyvių skaičius – nuo septynių iki dešimt žmonių. Daugelyje ratelių šis skaičius įvairuoja nuo trijų iki dvidešimties. Jei būtų daugiau žmonių, ne kiekvienas galėtų įsitraukti. Ratelyje labai svarbu dialogas, o tai sunku pasiekti, jei jame per daug žmonių.

Vidutiniškai studijų ratelis susitinka kartą per savaitę 2–3 valandas laisvalaikio metu. Tarp susitikimų ieškoma informacijos bei savarankiškai ji apsvairstoma. Kartais vyksta ilgesni susitikimai savaitgaliais – tai leidžia išsamiau panagrinėti kylančius klausimus.

Kiek studijų ratelis turėtų trukti? Nėra vieno atsakymo į šį klausimą. Kai kurie rateliai negali susitikti daugiau nei tris kartus. Tačiau dažniausiai vyksta keletą mėnesių. Pasitaiko ratelių, išplėtusių studijuojamas temas ir vykstančių keletą metų.

Kadangi daugeliui žmonių studijų ratelio metodas yra naujas, labai svarbu, kad visi dalyviai suprastų, kas tai yra. Pristatant šį metodą, reikėtų paaiškinti, kad pagrindinė idėja – dirbti ir mokytis kartu. Pats ratelis turėtų pasirinkti mokymosi temą, medžiagą bei sudaryti veiklos planą. Taip pat reikia atsiminti, kad kartais privalo daryti pertraukas ir padiskutuoti, kaip sekasi dirbti drauge.

Prieš pradėdamas mokytis, būtų gerai kartu aptarti, ką jau perskaitėte. Ar įmanoma mokytis be mokytojų? Kokie to pranašumai ir galimos nesėkmės? Ar grupė sugebės pasirinkti norimus nagrinėti klausimus, naudodamasi vien šia knyguote?

Europos Sąjungos susikūrimas

- Kam ir kodėl reikalinga integracija?
- Kas sudarė sąlygas integracijai?
- Kokius pokyčius galima pastebėti integracijos procese?

Apie integraciją daug kalbama. Ji justi visoje istorijos raidoje. Kas tai yra? Kaip ji susijusi su suverenumu, nepriklausomybe ir nepriklausomo apsisprendimo teise? *Integracija reiškia atskirų dalių sujungimą į visumą, kuri tampa nauju dariniu, be išorinių ypatybių dar turinčiu ir savo tapatybę.* Integracija gali būti sėkminga tik tuo atveju, kai sukuriama nauja tapatybė. Tai reiškia, kad naujame darinyje gyvenantys žmonės ir jų bendruomenės tapatina save su juo. Ar Europos Sąjungai būdinga tokia tapatybė? Ar jos šalių narių piliečiai pripažįsta ją? Ar šalių kandidačių piliečiai yra pasirengę pripažinti ją? Ar dabartinių šalių narių piliečiai mano, kad naujų šalių piliečiai, kurių politinė kultūra ne vienoda, tapatybę suvokia taip pat? Norint rasti atsakymus į šiuos klausimus, reikia išnagrinėti Europos kaip visumos istoriją ir išanalizuoti procesą šiuo požiūriu.

Kalbant apie tapatybę, rekomenduojama nagrinėti Europos Sąjungą, lyginant su Tarybų Sąjungos susikūrimu, ir palyginti jų istorinės raidos rezultatus tapatumo atžvilgiu (verta prisiminti viename katile verdančių tautų koncepciją ir vieningos Tarybų Sąjungos susikūrimą!). Ar Europos šalys turi pakankamą bendrą pagrindą, kad susiformuotų tapačios Europos samprata?

Integracijos skirtingos funkcijos ir yra skirtingų lygių, tačiau pagrindinis dėmesys visada skiriamas valdžios ir sprendimų priėmimo klausimams. Politinė integracija reiškia atskirų daugialypės sistemos vienetų – valstybių – bendradarbiavimą, įgaliojant kokį nors aukštesnės valdžios organą priimti sprendimus dėl klausimų, susijusių su atitinkamu vienetu. Itin svarbu, kokios reikšmės įgaliojimus galima skirti kitiems, išsaugant tikrąjį subjektą. Kitas reikšmingas aspektas – ar nepriklausomybė, t.y. galimybė priimti sprendimus, yra didesnė sutelktoje sistemoje ar už jos ribų. Šiuo atžvilgiu skirtingo dydžio valstybių, turinčių skirtingus išteklius ir potencialą, padėtis nevienoda (pavyzdžiui, nepaisant to, kad Šveicarija ir Norvegija yra labai mažos, jos gali nepriklausyti jokiai sąjungai; taip pat verta prisiminti Tarybų Sąjungoje populiarų anekdotą: Mongolija buvo tokia nepriklausoma ir demokratiška, kad nesikišo netgi į savo vidaus reikalus).

Sprendimus priimančios politikai visada turi atsižvelgti į šiuos du aspektus.

Europos integracija turi daug aspektų ir kelių tūkstantmečių istoriją. Kiekvienas užkariavimas – tam tikro laipsnio integracija, dėl kurios vieniems visuomenės sluoksniams priklausančių žmonių padėtis tampa geresnė negu kitiems. Valstybės, kurios pastaraisiais metais atgavo arba atkūrė nepriklausomybę, turi nuspręsti, ar naujos integracija bus panaši į užkariavimą ir kels pavojų tautiniam valstybingumui bei tapatybei, ar priešingai – suteiks kiekvienai šaliai narei naujų galimybių, kurių jos neturėtų būdamos visiškai nepriklausomos (Či. Britanijos valstybių sandrauga ir pan.).

Galima sakyti, kad integracija yra sėkminga tik tada, kai nauja asociacija sukuria tapatybę, kurią pripažįsta jos piliečiai. Atsakymą į šį klausimą galima gauti referendumu.

Per daugelį amžių Europa patyrė kelias integracijos bangas ir tai iki šiol paliko pėdsakų. *Graikų kultūra ir kolonizacija* padėjo bendrų vertybių, sąvokų ir vizijų pamatą.

Kitas svarbus etapas – *Romos imperija*. Tai buvo *romėnų teisės sistemos* pamatas ir yra valstybingumo bei valstybių santykių pagrindas iki šių dienų. *Merovingų ir Karolingų pergalės bei kryžiaus žygiai*, kovos su islamo tikėjimo šalininkais taip pat turėjo įtakos formuojantis Europos tapatumui. Toks pat procesas atsispindėjo ir Europos mąstytojų mintyse. Jau viduramžių pabaigoje Europa ieškojo koncepcinio modelio, kaip taikiai bendradarbiauti kultūrinės ir politinės įvairovės sąlygomis Europoje (pavyzdžiui, 1306 m. Pjeras Diubua (Pierre Dubois) “*Ce Recupertatione Terrae Sanctae*” pasiūlė įsteigti Europos valdovų bei prelatų rūmus ir Tautų sąjungą, kuriai tarnautų tarptautinis teismas).

Svarbios praktinės integracijos patirties buvo įgyta Hanzos sąjungoje, sukurtoje po kryžiuočių pergalių. Jos įtaką galima pastebėti ir šiandien. Neįpareigojantį tų laikų santykių ir kultūros modelį, kuris buvo suformuotas komercinio modelio pagrindu, galime sutikti ir dabartinėje aplinkoje. 1461 m. Bohemijos karalius Jurgis Podiebradas (Georg Podiebrad) pasiūlė sukurti valstybių sąjungą – harmonijos kongregaciją (*Congregatio concordae*) – į kurią galėtų būti priimtos visos krikščioniškos Europos valstybės ir jos išsirinktų bendrą valdžią. Šalims turėjo būti atstovaujama pagal jų dydį, turėjo būti užtikrinama bendra gynyba. Taigi buvo planuojama turėti bendrą kongregacijos armiją ir bendrą biudžetą.

XVII a. pradžioje išgarsėjo didysis Henrio IV planas (*Le Grand dessein de Henri IV*) sukurti federacijos pobūdžio sąjungą iš 15 Europos valstybių. Šioje sąjungoje nebūtų dominavusi nė viena šalis. Valdžios organą būtų sudarę 66 nariai, priimančys sprendimus. Sąjunga būtų turėjusi bendras ginkluotąsias pajėgas. Būtų buvusi sukurta muitų sąjunga ir laisva vidaus rinka.

XIX a. susikūrė tautinės valstybės ir dėl smurto, konfliktų ir karų Europa buvo suskaldyta. 1815 m. Vienos kongrese buvo padėtas pagrindas dabartinei diplomatinių santykių ir sutarčių sistemai.

Po paskutinių imperijų skilimo XX a. Europoje vėl prasidėjo ekstensyvios integracijos etapas, galima pastebėti ankstesnių laikotarpių įtaką ir modelius. Šiam etapui būdingi tokie integracijos reiškiniai kaip OSCE, EEB, VES, Europos Taryba ir Europos Sąjunga. Neįmanoma suprasti Europos Sąjungos raidos ir su ja susijusių procesų per penkiasdešimt metų, neatsižvelgiant į įvairių istorijos sukurtų bendradarbiavimo būdų pagrįstumą. Taip pat reikėtų nepamiršti, kad žlugus tarybiniam modeliui integracija vyko ne tik Vakarų Europoje, bet ir Rytų Europoje, ir tai turėjo įtakos įvykiams Vakaruose.

1. Senovės Graikijos paveldas: demokratija, politinio, filosofinio ir mokslinio mąstymo sąvokos ir metodika.
2. Senovės Romos paveldas: teisinė sistema, ryšiai (iki šių dienų justis, kad Europa buvo padalinta į atskiras sritis, vienas Romos civilizacija pasiekė, kitų – ne).
3. Romos imperijos suirimas ir krikščionių bažnyčia (dviejų skirtingų civilizacijų ir Europos integracijos modelių prielaidos).
4. Merovingai ir Karolingai, kryžiaus žygiai: Europos integracijos pagrindas.
5. Hanzos sąjunga: komercinis prioritetasis, nekarinės civilizacijos ir integracijos paplitimas.
6. 1815 m. Vienos kongresas: dabartiniai tarpvalstybinių santykių principai.
7. Tautų Sąjunga, 1919 m.
8. Paneuropinis judėjimas (grafo Richard Coudenhove-Kalergi straipsnis, išspausdintas 1923 m., kuriame siūloma sukurti Europos konferenciją, arbitražo teismą, muitų sąjungą ir netgi Jungtines Europos Valstijas su savo Vyriausybe ir dviejų rūmų parlamentu, – tai pirmas politinės integracijos projektas, skirtas tiesiogiai piliečiams!)
9. Jungtinių Tautų Organizacija, 1945 m.

Valstybės, kurios Antrojo pasaulinio karo metu viena prieš kitą kariavo, nusprendė sukurti sistemą, užkirsiančią kelią tarpusavio karams ateityje. Europoje Vokietija ir Prancūzija su kitomis keturiomis valstybėmis nusprendė sudaryti sutartis, kurios suvienytų jų ekonomines sistemas, užkirsdamos kelią ekonominėms karo prielaidoms. Po Antrojo pasaulinio karo visas pasaulis pradėjo naują integracijos proceso etapą. Integracija turi kelis aspektus ir sritis, kuriose ji realizuojama skirtingomis sutarčių sistemomis.

Siekiant užkirsti kelią Tarybų Sąjungos ekspansijai ir išvengti jos socialinio modelio plitimo, reikėjo ne tik integruotis ekonominėje srityje, bet ir bendradarbiauti kitose srityse, pavyzdžiui, gynybos, energijos tiekimo, sudaryti sąlygas laisvai judėti darbo jėgai ir kapitalui, vadovautis bendrais socialinės gerovės principais. Taip pat reikėjo užmegzti artimesnį dialogą su tomis šalimis, su kuriomis glaudesnis bendradarbiavimas buvo neįmanomas arba kurios akivaizdžiai oponavo. Dėl geografinių ir politinių priešasčių integracijos procese dalyvavusių šalių padėtis vis dėlto skyrėsi. Europos susijungimui įtakos turėjo ir tai, kad net po Antrojo pasaulinio karo kelios šalys buvo kolonijinės valstybės ir jų santykiai su kolonijomis trukdė bendradarbiauti su Europa.

Atskirose srityse buvo bendradarbiaujama per organizacijas, kurios buvo įkurtos po karo. Tarkim, Pasaulio bankas ir jo filialas Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas (ERP), Tarptautinis valiutos fondas (TVF), Tarptautinė prekybos organizacija (TPO). Tačiau TPO ne pradėjo savo veiklos, nes jai prieštaravo JAV. Tuomet pradėta derėtis dėl tarifų ir prekybos, po derybų įkurta Pasaulinė prekybos organizacija.

Vykstant integracijai Rytų Europoje, buvo sudaryta Varšuvos sutartis ir įkurta Ekonominės savitarpio pagalbos taryba. Šio visuomenės modelio elementus galima nagrinėti atsižvelgiant į Bizantijos laikų tradicijas.

Diskusijai:

Kuo, jūsų nuomone, tauta skiriasi nuo etninės grupės?

Ką reiškia subjektas?

Valdžia, suverenumas ir bendradarbiavimas.

Literatūra:

E. Parsch. Euroopa integratsioon. Tartu, 1999 m.

M. Kalliokoski, J. Salovaara. Eurooppa-tiedon käsikirja. Helsinki, 1996 m.

H. Mikkeli, J. Sihvola, P. Suvanto, E. Lyytinen. Westfalenista Amsterdamiin. Helsinki, 1998 m.

Europos Sąjungos plėtra

Trijų kultūros modelių sujungimas

Institūto palyginti su persona

Nuosavybės ar administraciniai santykiai

Atsakomybė: kolektyvinė ar individuali, horizontali ar vertikali

Visuotinės istorijos raidoje susiformavo saviti atskirų Europos regionų socialiniai ir kultūriniai aspektai, kurie taip iš esmės skiriasi, kad tautos negalėtų sėkmingai bendradarbiauti politinėje, ekonominėje, o dabar ir finansinėje bendrijoje, jeigu į šiuos skirtumus nebūtų atsižvelgiama. Apibendrinant galima teigti, kad Europoje galima išskirti tris specifinius kultūros modelius. Visų jų tas pats pagrindas, tačiau bėgant laikui kiekvienas įgijo naujų aspektų, iš esmės besiskiriančių nuo kitų. Jie nedomina istorikų ir kitų sričių mokslininkų, tai – aspektai, kurie daro didžiausią įtaką Europos Sąjungos institucijose priimant sprendimus, požiūriui į visuomenės gerovės šaltinius bei kasdieninį žmonių gyvenimą. Analizuojant socialinių mokslų ir kultūrologijos požiūriu, reikia nurodyti, kuo remiantis tuo išskiriami veiksniai, lemiantys sprendimų priėmimą bei kaip jie bus įgyvendinami visuomenėje.

Šių modelių šaknys aptinkamos religijoje. Visi jie yra santykių tarp žmogaus ir visuomenės variantai, kuriuos suformavo įvairios krikščionybės konfesijos – katalikybė, protestantizmas, stačiatikybė – ir ekonominiai, politiniai bei teisiniai veiksniai. Šioje knygoje neteiksime pernelyg didelės reikšmės religiniams aspektams, kadangi tai yra tik ideologinis pagrindas, kuriuo remdamiesi visi – tiek asmenys, tiek institucijos, tiek visuomenė, t.y. subjektas kaip visuma, priima sprendimus. Antrasis modelio matmuo – ekonominė veikla, pagrįsta nuosavybės santykiais. Trečiasis matmuo yra susijęs su valdžios, jos šaltinių bei ribų traktavimu.

Kitame Europos Sąjungos plėtros etape į Europos Sąjungą turėtų būti priimtos tautos, kurios praeityje daug kariavo tarpusavyje dėl nesutarimų, kuriuos paskatino anksčiau nurodyti veiksniai. Dabar gi šios tautos bus integruotos į bendrą ekonominę, politinę ir socialinę sistemą. Ar yra kokių nors perspektyvų padėti pagrindą naudingam bendradarbiavimui? Kas nustato būsimo bendradarbiavimo sąlygas? Ar siekis užkirsti kelią karui yra pakankama prielaida skirtumams tarp atskirų visuomenių panaikinti? Ankstesniajame plėtros etape buvo naudojamas visuomenės modelis, pagrįstas bendradarbiavimu tarp katalikybės ir protestantizmo. Kitame etape prisidės tautos, kurių istorinę patirtį suformavo stačiatikybės doktrina pagrįstas sociokultūrinis modelis. Problemos, susijusios su bendradarbiavimu tarp

protestantų ir katalikų, dar neišspręstos, o tiksliau dar nevisiškai aiškios. Tačiau jau artėja naujasis etapas. Žlugus Tarybų Sąjungai, kultūrinis modelis, vienijęs tiek daug šalių ir be komunizmo dar turėjęs ir kitų lygių, suiro. Jeigu žmonės nori sukurti taikią ir tarptautiniu mastu konkurencingą bendruomenę, netolimoje praeityje įvykęs procesas neturėtų būti traktuojamas kaip Šv. Jurgio pergalė prieš drakoną, simbolizuojanti gėrio pergalę prieš blogį. Istorinės tautų patirties negalima prilyginti išdykusio mokinuko netaktiškam ar blogam elgesiui, iš kurio negalima pasimokyti. Nepakeitus savo elgsenos, neįmanoma įsitraukti prie civilizotos visuomenės. Komunizmas savo tikrąją istorinę formą (kuri iš esmės prieštarauja Markso aprašytam komunizmui) tapo įmanomas todėl, kad egzistavo tokios istorinių kultūrinių sluoksnių ypatybės, kurios ir žlugus komunizmui daro įtaką naujos visuomenės formai.

Pirmasis modelis yra pagrįstas katalikybe ir Romos teise. Katalikų bažnyčia yra didžiausia institucija istorijoje. Ji yra tarpininkė tarp žmogaus ir Dievo, mat teigiama, kad dėl nuodėmingos savo prigimties žmogus negali tiesiogiai bendrauti su Dievu. Toks teiginys suteikia bažnyčios institucijai statusą ir valdžią. Todėl visi visuomenės nariai, kurie nėra įgalioti šios institucijos atstovai, neturi kompetencijos priimant svarbius sprendimus. Jie turi vykdyti nurodymus iš aukščiau ir neturi teisės dalyvauti formuluojant nurodymus.

Romėnų teisė yra pagrįsta private nuosavybe ir asmenine laisve nevykdyti įsipareigojimų, kurie nebuvo prisiimti sudarant susitarimą. Valdžios traktavimas yra susijęs su globėju, *valdžia sukuriamą* laisvų piliečių *susitarimu* deleguoti dalį teisių priimti sprendimus globėjui (asmeniui arba institucijai), kuris privalo kovoti už bendrus interesus ir ginti subjektus nuo pavojų, kylančių už bendruomenės ribų. *Asmens, kuris turi valdžią, atsakomybė* vykdyti nurodytus įpareigojimus yra daugiau ar mažiau *ribota*. Jis turi teisę reikalauti, kad jo ginami žmonės elgtųsi, laikydamiesi taisyklių. Jis taip pat turi teisę gauti atitinkamą atlyginimą, kuris yra proporcingas jo atsakomybės laipsniui. Atsakomybė funkcionuoja vertikalčiai, tiek iš apačios į viršų, tiek iš viršaus į apačią. *Visuomenė*, sudaryta iš atskirų asmenų, yra bendra sistema, kurios ypatybės priklauso nuo santykių tarp šių žmonių. Darbo pasidalijimas ir saugumo poreikiai yra pagrindas. *Institucijos*, kurios funkcionuoja bendru susitarimu joms suteiktos kompetencijos ribose, turi didelę *autonomiją*.

Plačioji visuomenė nesupažindinama su procesais, kurie vyksta institucijos viduje. *Išteklų perskirstymas*, kuris yra socialinės gerovės prielaida, turi būti pagrįstas savanorišku susitarimu. Jis turi būti vykdomas ne mokesčių mokėtojo sąskaita, o per įvairius fondus. Uždarą institucijų pobūdį, veiklą, kuri slepiama nuo piliečių, kurių problemos sprendžiamos, ir sprendimus trikdo organizacijų, pagrįstų pilietine iniciatyva, veikla ir neparlamentinės socialinės veiklos formos (streikai, demonstracijos ir kiti veiksmai). Toks modelis yra būdingas klasiškai visuomenei, jis išliko iki šių laikų, tai itin justai Prancūzijoje, kuri radikaliausiai susiformavo administracinę sistemą ir veiklos principus. Šis modelis buvo priimtinas šešioms narėms, sukūrusioms bendrąją rinką, ir pakankamas, kad bendrija veiktų.

Antras modelis tarsi paneigė pirmąjį. Jo idėja pagrįstos protestantizmu. *Valdžia – tai riboti įgaliojimai vykdyti įpareigojimus ginant bendruosius interesus. Ši idėja susijusi su kontroliuojama atsakomybe už teisėtą funkcijų vykdymą.* Visuomenės stabilumo pagrindas yra *minimali kiekvieno visuomenės nario gerovė. Visuomeninių institucijų pareiga* – užtikrinti stabilumą. Jos negali perimti savanoriškos labdaros institucijos. Sąlygos gerovei kurti sudaromos koordinuota valstybinės valdžios, darbdavių ir darbuotojų veikla.

Moralės pagrindas yra kiekvieno asmeninė nesąlyginė atsakomybė prieš Dievą, kaip sąžinė I. Kanto kategorinio imperatyvo reikšme (pagal kurią neprivaloma vykdyti amoralių ir neteisėtų valstybės valdžios įsakymus). Atsakomybė yra ir vertikali, iš viršaus į apačią (= valdovo atsakomybė yra didesnė už pavaldinio), ir horizontali, mat visi kiti irgi yra atsakingi.

Toks modelis buvo daugiausia išstobulintas Švedijoje. Iš ten jis išplito Šiaurės šalyse. Santykius tarp valdžios institucijų ir visuomenės taip pat lėmė tai, kad Švedijoje nebuvo baudžiatvės.

Valdžios institucijos visada turėjo sutarti sprendžiamus reikalus, kurie kitose visuomenėse nebuvo tvarkomi bendru sutarimu. Šiaurės šalims įstojus į Europos Sąjungą, buvo pradėta kitaip traktuoti sprendimų priėmimo viešumą. Dėl šių dviejų kultūros modelių prieštaravimų Europos Sąjunga buvo priversta ieškoti naujų būdų demokratijai puoselėti. Tačiau, artėjant naujai plėtros bangai, dar nebuvo rasta tinkamų sprendimų.

Kitame plėtros etape į Europos Sąjungą bus priimtose tos šalys, kurių istorinė patirtis iš esmės skiriasi nuo dviejų anksčiau apibūdintų modelių. Europos teoretikai mąstytojai dar neišsiaiškino pagrindinių principų, todėl būtina bent jau pabandyti išskirti pagrindinius šio kultūros modelio veiksnius.

Trečiasis kultūros modelis pagrįstas valdžios pobūdžio ir esmės suvokimu, kuris buvo išsaknijęs stačiatikių religijoje, atėjusioje iš Bizantijos. Jis aiškinamas dieviško, tobulai idealaus modelio egzistavimu bei jo įgyvendinimu valdžios viršūnėse, kurios per institucijas sukuria tobulą tvarką. Valdžią gali turėti tik toks žmogus, kuriam Dievas, vadovaudamasis savo išmintimi, suteikia ir valdžią, ir informaciją, reikalingą valdžiai. Tokio traktavimo esmė atsiskleidžia rusų posakyje: “Dievas davė darbo, Dievas duos ir išminties.” *Visuomenė* suvokiama kaip *organizmas*, kuriame atskiri nariai turi tokią padėtį, pareigas ir teises, kokias paveda arba suteikia visuma. Atsakomybė yra vertikali, *iš apačios į viršų*. Pagrindinė moralinė vertybė yra pareigų vykdymas ir lojalumas. Rusijai kovojant su totorių-mongolų jungu, susiformavo specifinė nuosavybės santykių sistema. Imperatorius buvo aukščiausias savininkas, valstiečiai neturėjo žemės, o valdančiosios klasės atstovai taip pat neturėjo visiškos nuosavybės teisių, mat viskas priklausė imperatoriui. *Rusijoje buvo ne nuosavybės, o administraciniai santykiai. Bažnytinė ir pasaulietiškoji valdžia buvo suteikta imperatoriui, o valdžia reiškė ir tiesos monopolį.* Įsitikinimas, kad valdžia ir tiesos žinojimas yra susiję, sudaro sąlygas tikėjimui, kad *institucijos, turinčios valdžią, geriausiai žino, ko reikia piliečiams.* Netikima, jog individualia iniciatyva atliktu tyrimu galima būtų

nešališkai išsiaiškinti visuomenės padėtį. Tokių tyrimų rezultatai laikomi nepatikimais. Netikima, kad savanoriška iniciatyva galima būtų spręsti socialines problemas. Tarybų Sąjunga sukūrė diktatūrą, grįsdama ją visuomenine nuosavybe ir remdamasi šia tradicija. Diktatūra minimaliai sumažino piliečių teises, tačiau kiekvienam žmogui užtikrino būtiną minimalų pragyvenimo lygį. Kadangi plačiosios masės neturėjo pilietinės iniciatyvos patirties, žmonėms atrodė natūralu, jog valstybės valdžios institucijos turi būti atsakingos už kiekvienam piliečiui užtikrinamą minimalų gerovės lygį. Politinės partijos vertinamos kaip grupinių interesų atstovai, kurie negali bendru susitarimu deramai vadovauti visuomenei. Sunkumai, patirti pereinant nuo šio modelio visuomenės prie laisvos rinkos ir demokratijos visuomenės, kai kuriose šalyse kandidatėse iki minimumo sumažino žmonių, ypač tarnautojų, pasitikėjimą politinėmis institucijomis ir lėmė didėjantį pasipriešinimą stojimui į Europos Sąjungą.

Lyginant skirtingus kultūros modelius ir vertinant galimybes susieti juos, reikia turėti omenyje tai, kad nors trečiojo modelio tarybinė forma išnyko pasibaigus šaltajam karui, tai negali būti traktuojama kaip Šv. Jurgio pergalė prieš drakoną, kuri simbolizuoja gėrio pergalę prieš blogį. Taip pat negalima daryti išvados, kad visi šio modelio veiklos vidiniai principai yra nieko verti ir neturi jokių perspektyvų ir kad šio modelio šalininkai yra arba blogi, arba kvaili. Europos Sąjungos plėtra nebus sklandi ir sėkminga, jeigu nebus atsižvelgiama į stojančių šalių istorinę patirtį ir jeigu ji nebus gerbiama. Trečiojo kultūros modelio patirtyje, be abejonės, galima rasti ir elementų, kurie gali būti naudingi funkcionuojant didelei sistemai.

Diskusijai:

Kokiose srityse labiausiai jaučiama kultūros modelių skirtumų įtaka?

Kokių matote galimybių išspręsti prieštaravimus, kuriuos lemia skirtumai?

Kas turėtų tai spręsti: valstybės, partijos, neformalios pilietinės asociacijos, mokslininkai, ...?

Kokią strategiją vykdytumėte, jeigu dirbtumėte visuomenėje, kurios kultūros modelis skiriasi nuo jums įprasto?

Šioje lentelėje apibendrintas integracijos procesas

Sutartis	Metai	Dalyvaujančios šalys	Turinys
Maršalo planas	1947 m.		Europos ekonominė programa Vakarų Europoje, siekiant užkirsti kelią Tarybų Sąjungos ekspansijai bei konfliktų plitimui Europoje ir siekiant išvengti naujų konfliktų
Siekiant įgyvendinti Maršalo planą buvo įkurta ekonominio bendradarbiavimo organizacija EEBO/(->EBPO)	1948 m. 1960 m.		
Vakarų Sąjunga	1948 m.	JK, Prancūzija, Belgija, Olandija, Liuksemburgas	Bendradarbiavimas gynybos srityje
NATO	1949 m.	JK, Prancūzija, Belgija, Olandija, Liuksemburgas, Islandija, Italija, Norvegija, Portugalija, Danija, JAV, Kanada	Transatlantinis bendradarbiavimas gynybos srityje, pagrįstas JAV kariniu potencialu, siekiant užkirsti kelią Tarybų Sąjungos ekspansijai
Europos Taryba	5.5.1949	JK, Prancūzija, Belgija, Italija, Olandija, San Marinas, Austrija, Liuksemburgas, Airija, Danija, Norvegija, Švedija +Turkija, Vokietijos Federacinė Respublika, Kipras, Šveicarija, Malta, Portugalija, Ispanija, Lichtenšteinas, Suomija, Vengrija, Lenkija, Bulgarija, Estija, Latvija, Lietuva, Slovėnija, Slovakijos Respublika, Rumunija, Čekijos Respublika, Andora, Rusija	Bendradarbiavimas ginant žmogaus teises, pagrįstas bendromis vertybėmis, skatinant demokratiją ir dialogą tarp skirtingų visuomenių
Europos anglių ir plieno bendrija	1951 m.	Vokietijos Federacinė Respublika, Prancūzija, Italija, Olandija, Belgija, Liuksemburgas	Bendras strateginių išteklių naudojimas, siekiant išvengti naujo karo
Vakarų Europos Sąjunga	1954 m.	JK, Prancūzija, Belgija, Olandija, Liuksemburgas + Vokietijos Federacinė Respublika, Italija, Portugalija, Ispanija, Graikija	Vakarų Europos šalių gynybos politikos koordinavimas, mažinant JAV įtaką
Romos sutartis = Europos ekonominė bendrija ir Europos atominė energetika	1957 m.	Vokietijos Federacinė Respublika, Prancūzija, Italija, Olandija, Belgija, Liuksemburgas	Bendradarbiavimas technologijų srityje
Europos laisvos prekybos asociacija (EFTA)	1960 m.	JK, Švedija, Norvegija, Danija, Šveicarija, Austrija, Portugalija + Suomija (1961 m.)	Bendrajai rinkai nepriklausančių šalių ekonominio bendradarbiavimo organizacija
Sutartis dėl trijų bendrijų vadovybės sujungimo	1965 m.	Vokietijos Federacinė Respublika, Prancūzija, Italija, Olandija, Belgija, Liuksemburgas	Susiskaldymo mažinimas, bendrų institucijų sukūrimas
Europos politinio bendradarbiavimo sutartis (EPC)	1970 m.	Vokietijos Federacinė Respublika, Prancūzija, Italija, Olandija, Belgija, Liuksemburgas	Užsienio politikos koordinavimas
Europos valiutų sistema (EVS)	1979 m.		Bretton-Woods sistemos tobulinimas, valiutos politika ir valiutų keitimo kursai
Europos Sąjungos įkūrimo sutarties projektas (neįgyvendintas)	1984 m.		Bendradarbiavimas monetarinės politikos srityje, socialinės rūpybos ir sveikatos apsaugos bei užsienio politikos (saugumo, nusiginklavimo) srityje, dviejų rūmų teisinių aktų leidžiamojo organo sukūrimas
Vienos Europos aktas	1987 m.		Užduotis: ES ir bendros vidaus rinkos sukūrimas, bendradarbiavimas aplinkosaugos, mokslinių tyrimų ir technologijų srityje, Europos politinio bendradarbiavimo stiprinimas
Mastrichto sutartis = Europos Sąjungos sukūrimas	7.2.1992/1993		Europos Sąjungos ir bendros institucinės struktūros sukūrimas – trys ramščiai, bendradarbiavimas užsienio, vidaus ir teisinės politikos srityje
Amsterdamo sutartis	2.10.1997/1.5.1999	12 šalių narių	Mastrichto sutarties aiškinimas – ES piliečių statusas ir teisės, bendrijos institucijų veiklos efektyvumas, demokratija ir ES tarptautinė atsakomybė. Atvirumas ir skaidrumas. Sutartyje numatyta ES veikla iki kito plėtros etapo
Nicos sutartis	12.2000	15 šalių narių	Sukuriamą galimybę glaudesniai bendradarbiavimui, mažinant veto teisę. Plėtros sąlygų nustatymas.

Europos Bendrijos plėtra

Plėtojantis Europos bendrijoms ir formuojantis Europos Sąjungai, pamažu į šį procesą įsitraukė naujos šalys, dėl jų bendrija nuolat keitėsi. Kiekviename naujame plėtros etape ji buvo priversta spręsti naujas problemas. Siekiant geriau suprasti artėjančios plėtros problemas, prieš prasidedant naujam plėtros etapui, reikia išanalizuoti problemų, susijusių su kiekvienos šalies įstojimu, pobūdį.

Metai	Valstybės	Interesai ir problemos
1951 m.	Vokietijos Federacinė Respublika, Prancūzija, Italija, Olandija, Belgija, Liuksemburgas	Vokietijos: grįžimas prie tarptautinio bendradarbiavimo, eksporto rinka; Prancūzijos: ryšiai su Vokietija, žemės ūkio produkcijos eksportas, pramonės augimas; Belgijos: priklausomybė nuo eksporto (anglies, plieno); Italijos: industrializacija, investicijų poreikis; Olandijos: didelė priklausomybė nuo eksporto, saugumas ir laisvas judėjimas; Liuksemburgo: saugumas, ekonominis stabilumas.
1961 m.	JK, Danija, Norvegija ir Airija	Pirmasis bandymas įstoti į bendrąją rinką (žlugo, nes tam prieštaravo Prancūzija).
1967 m.	JK, Danija, Norvegija ir Airija	Antrasis bandymas įstoti į bendrąją rinką (žlugo, nes tam prieštaravo Prancūzija).
1972/ 1973 m.	JK, Danija ir Airija (Norvegija pasitraukė po referendumo)	Įstojimas į bendrąją rinką, atvira rinka gamybos pajėgumams realizuoti.
1972 m.	Laisvos prekybos sutartis tarp bendrosios rinkos ir EFTA šalių (+ Norvegija)	Prekyba tarp skirtingų politinių struktūrų šalių muitų sąjungoje.
1981 m.	Graikijos įstojimas	Graikijos grįžimas į demokratinę Europą po diktatūros režimo, investicijų poreikis
1986 m.	Ispanijos ir Portugalijos įstojimas	Grįžimas į demokratinę Europą po diktatūros režimo, investicijų poreikis.
1991 m., 1992 m.	Austrija, Švedija, Suomija ir Šveicarija pateikė paraišką dėl įstojimo	Šveicarijoje referendumo metu nebuvo pritarta stojimui.
1995	Austrija, Švedija, Suomija	Pagrindinės šių šalių rinkos Europos Sąjungoje.

Per kelerius metus daug kitų šalių pateikė paraiškas stoti į Europos Sąjungą, šiuo metu jos laukia kito plėtros etapo.

Data	Valstybė	Galvenie įvesli
14.4.1987	Turkija	Griekijas opozicija Kipras dėl, civėktiesibu pārkāpumi, kas ES nav pieņemami. 11.–12.12 1999 Helsinkos atzita kā kandidātvalsts
3.7.1990	Kipras	
16.7.1990	Malta	
31.3.1994	Vengrija	
5.4.1994	Lenkija	
22.6.1995	Rumunija	
27.6.1995	Slovakijos Respublika	
27.10.1995	Latvija	
28.11.1995	Estija	
8.12.1995	Lietuva	
16.12.1995	Bulgarija	
23.1.1996	Čekijos Respublika	
10.6.1996	Slovēnija	

Išsiaiškinkite problemas, su kuriomis susiduria šalys kandidatės stodamos į Europos Sąjungą.

Kitame Europos Sąjungos plėtros etape į ją įstos tokios šalys, kurios nuo dabartinių ES narių skiriasi istorijos raida, lėmusia specifinį visuomenės modelį, socialinę struktūrą ir tapatumą. Vienas iš sunkiausių istorinių uždavinių – sujungti šias šalis į bendrai veikiančią ES.

Sunki užduotis yra netgi nustatyti kriterijus, kuriais vadovaujantis būtų galima vertinti, ar šalis yra pasirengusi stoti į Europos Sąjungą. Siekiant plėtros, numatytos Maastrichto sutartyje, buvo suformuluoti *reikalavimai, kuriuos vykdančios šalys kandidatės gali įstoti į Europos Sąjungą*. 1993 m. birželio 22 d. Kopenhagoje Europos Taryba patvirtino šiuos reikalavimus:

- stabili padėtis, užtikrinanti demokratiją, teisės normų vykdymas ir žmogaus teisių gerbimas;
- funkcionuojanti rinkos ekonomika ir sugebėjimas išlikti konkurencinės rinkos ekonomikos sąlygomis Europos Sąjungoje;
- galimybės vykdyti su naryste susijusius įsipareigojimus, o taip pat vykdyti politinės, ekonominės ir valiutų sąjungos uždavinius.

Užduotis, kurią Europos Sąjunga nusprendė įvykdyti, prieš priimdama naujas nares:

Pakeisti bendras veiklos sritis ir nustatyti naujas ateities veiklos sričių kryptis, suaktyvinti vidaus rinką cirkuliuojant bendrai valiutai, skatinti darbą garantuojant, kad piliečiai gali laisvai migruoti tuose regionuose, kur užtikrinta teisėtvara bei vidaus saugumas.

Europos Sąjungos institucijos

Europos Sąjunga sudaro *trys Europos bendrijos* ir vienija bendra veikla, vykdoma vadovaujantis koordinuojamaisiais principais ir tvarka, dėl kurios susitarta. Suformuota struktūra, kuri oficialiai vadinama *trimis Europos Sąjungos ramsčiais*. Kalbant apie terminus, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad gali kilti nesusipratimų dėl sąvokos “Europos Bendrija”, kuri turi dvi reikšmes – siauresnę ir platesnę. Siauresne reikšme Europos Bendrija reiškia buvusią Europos ekonominę bendriją (EEB). Maastrichto sutartyje nurodyta, kad žodis “ekonominė” praleidžiamas. Bendrija siauresne reikšme – tai vidaus rinka ir Ekonominė ir valiutų sąjunga. Europos Bendrija platesne reikšme apima Europos anglies ir plieno bendriją, Europos (ekonominę) bendriją ir Europos atominės energetikos bendriją (Euroatomą), kurios teisiniu požiūriu yra savarankiški vienetai. Svarbiausia iš jų yra ekonominė bendrija, todėl šis terminas ir vartojamas bendrąja prasme. Teisiniame kontekste vartojama ir daugiskaitos forma Europos bendrijos. Iš pradžių visos bendrijos turėjo valdžios organus, kurie buvo sujungti 1967 m., ir nuo tada Taryba ir Komisija tapo bendromis visų bendrijų institucijomis.

Europos Sąjungos struktūra

Europos Sąjungos institucijos ir jų veikla

Europos Sąjunga susiduria su keliomis esminėmis problemomis, kurių efektyvus sprendimas istorijos raidoje dar nebuvo rastas. Problemų pobūdis ir sprendimų metodika priklauso nuo Sąjungai priklausančių valstybių skaičiaus. Sprendimų modelių, kurie buvo efektyvūs, kai bendrijų ekonomikos sąlygomis bendradarbiavo šešios valstybės, negalima tinkamai taikyti bendrijoje, kuriai priklauso penkiolika valstybių, jau nekalbant apie 26 valstybių bendriją, kuri orientuota į socialinį lygmenį, Europos Sąjungą.

Europos Sąjungos veikloje galima pastebėti, kad ekonominio bendradarbiavimo srityje yra daugiau ar mažiau aiški tvarka ir taisyklės, kurių laikantis galima pasiekti rezultatą. Antrajam ir trečiajam ramsčiui tokios tvarkos trūksta. Sprendžiant konkretų klausimą, kiekvienu atveju susitariama dėl sprendimų priėmimo tvarkos.

Pirmoji problema yra susijusi su ryšiais tarp demokratinėi visuomenei būdingo gausaus žmonių dalyvavimo valdyme principo, tautinių valstybių suverenumo, asmens laisvės ir sprendimų priėmimo mechanizmo efektyvumo. Pagrindinis *subsidiarumo principas* reiškia, kad sprendimai turi būti priimami kuo arčiau su jais susijusios tikslinės grupės – šalių narių – vietos savivaldos arba valstybinės valdžios lygiu. Įgaliojimai priimti sprendimus paskiriami centrinei valdžiai tik tais atvejais, kai to neįmanoma padaryti žemesniu lygiu. Šiuo metu Europos Sąjungoje vadovaujama principu, pagal kurį šalys narės bendradarbiauja tik tose srityse, kuriose neišvengiamai būtina perduoti įgaliojimus bendrijai. Beje, paskirtąsias teises vis dėlto kontroliuoja šalys narės. Būtina bendradarbiavimo prielaida išsaugoti ir stiprinti tapatumą. Bendrijos institucijų galimybės kištis į šalių narių vidaus reikalus yra labai ribotos.

Ar esate įsitikinę, kad problemas galima išspręsti nustatytais sprendimų radimo būdais, naudojantis Europos Sąjungos institucijomis ir metodais?

Ar jie bus priimtini jums?

Kokias sritis dar reikia tobulinti?

Antroji pagrindinė problema yra susijusi su tautinės valstybės ir bendrijos vaidmeniu priimant sprendimus: kaip šalies narės gyventojų skaičius lemia atstovų skaičių ir kaip vadovaujama lygių subjektų principu, numatytu tarptautinėje teisėje (žiūrėkite *Nicos sutartį*).

2000 m. Nicos sutartyje (ji įsigalioja ratifikuota kiekvienoje šalyje narėje) numatyta, kad Taryboje balsai bus padalinti šia tvarka:

Austrijai	10
Belgija	12
Ispanijai	27
Olandijai	13
Airijai	7
Italijai	29
Graikijai	12
Liuksemburgui	4
Portugalijai	12
Prancūzijai	29
Švedijai	10
Vokietijai	29
Suomijai	7
Danijai	7
Jungtinei Karalystei	29

Pasibaigus artėjančiam plėtros etapui, naujoms šalims narėms balsai bus suteikti šia tvarka:

Bulgarijai	10
Estijai	4
Kiprui	4
Lietuvai	7
Latvijai	4
Malta	3
Lenkijai	7
Rumunijai	14
Slovakijos Respublikai	7
Slovėnijai	4
Čekijos Respublikai	12
Vengrijai	12

Trečioji problema iškyla nustatant atstovavimo laipsnį: kaip užtikrinti, kad būtų ginami visi interesai (atstovaujama visoms galimoms suinteresuotoms grupėms ir skirtingiems jų interesams) ir kaip suteikiami įgaliojimai atstovauti?

Ketvirtoji problema: kas turi iniciatyvos teisę? Kaip priimant valstybinius sprendimus įgyvendinami žemesniojo lygio pateikti pasiūlymai?

Aukščiausiais bendradarbiavimo organas yra vyriausybės konferencija – Europos Taryba – kuri nustato bendradarbiavimo kryptis kitame integracijos etape ir veikiančių organų – Tarybos ir Komisijos – užduotis ieškant konkrečių sprendimų ir rengiant programas.

Taryba

Aukščiausia institucija, priimanti sprendimus, yra *Europos Sąjungos Taryba*, kurios struktūra keičiasi priklausomai nuo problemų, kurias reikia išspręsti, pobūdžio. Taryba yra antrasis teisės aktų leidžiamasis organas po Parlamento. Ji turi teisę (pritarus Parlamentui) priimti sprendimus dėl biudžeto. Tarybą sudaro kiekvienos šalies narės vyriausybės atstovai. Kai svarstomi žemės ūkio reikalai, susirenka žemės ūkio ministrai. Svarstant kitus klausimus, susitinka atitinkami ministrai. Tokiuose posėdžiuose dalyvaujantys nariai vadinami Sektorių ministrų taryba. Be to, yra Bendrųjų reikalų taryba, kurią sudaro užsienio reikalų ministrai. Ji svarsto užsienio ir saugumo politiką, užsienio ekonominius ryšius ir problemas, kurių negalėjo išspręsti sektorių ministrai ir dėl kurių nepriimtas vienas nutarimas.

Kiekviena šalis pirmininkauja Tarybai pusę metų. Pirmininkaujančios šalies ministras parengia savo sektoriaus posėdžio darbotvarkę.

Galutinį nutarimą dėl Bendrijos teisės akto patvirtinimo priima Taryba. Toks nutarimas priimamas vienbalsiai (sprendžiant užsienio ir saugumo politikos, bendradarbiavimo nusikaltimų prevencijos srityje, prieglobsčio ir imigracijos reikalus galima pasinaudoti veto teise, paprastą balsų daugumą (procedūriniai klausimai) arba privaloma balsų dauguma (svarstant vidaus rinkos reikalus).

Taryboje kiekvienas narys turi nustatytą balsų skaičių, kuris pagrįstas lygybės principu ir gyventojų skaičiumi. Šiuo metu bendras balsų skaičius yra 87, keturios didžiosios valstybės turi po 10 balsų, mažesnės valstybės turi po 2 balsus, o privaloma balsų dauguma yra 62–71.26 proc.

Padidėjus Europos Sąjungos šalių narių skaičiui, reikės pakeisti sprendimų priėmimo mechanizmą, o būtent – teks sumažinti klausimų, dėl kurių sprendimai turi būti priimami vienbalsiai, skaičių. Galėtų būti apie trisdešimt nuostatų iš sutarčių, kuriomis įkurtos Europos bendrijos.

Ministrų Taryba turi sekretoriatą. Tarybos darbą parengia nuolat veikianti šalių narių ambasadorių atstovybė Coreper (trumpinys prancūzų kalba reiškia comité des représentants permanents). Antrojo ramsčio – užsienio ir saugumo politikos – klausimus svarstyti rengia politikos komitetas Copo (trumpinys prancūzų kalba reiškia comité politique), kurį sudaro šalių narių užsienio reikalų ministerijų politikos departamentų vadovai.

Naujas politines kryptis nagrinėja Europos Taryba, kurią sudaro valstybių ir vyriausybės vadovai. Ji nėra tikra ES institucija, o tik neoficialus forumas naujoms idėjoms apsvaustyti. Ji nepriima sprendimų, o tik teikia siūlymus dėl naujų principinių susitarimų rengimo.

Komisija

Aukščiausias Europos bendrijų vykdomosios valdžios organas yra Europos Komisija. Tai nuolat veikiantis kolegialus organas, kurį sudaro 20 komisarų. Techninę paramą Komisijai teikia 17 000 valstybės tarnautojų tarnyba. Komisija priima sprendimus paprastąja balsų dauguma. Komisija atstovauja Europos Sąjungai bendraujant su pasauliu, yra atsakinga už Europos bendrijų įsipareigojimų vykdymą ir kontroliuoja sprendimų įgyvendinimą šalyse narėse. Bendrijų lygiu Komisija turi išskirtines iniciatyvos teises, o Sąjungos lygiu ji turi iniciatyvos teisę. Už savo veiklą Komisija yra kolegialiai atsakinga Europos Parlamentui.

Komisija renkama penkerių metų kadencijai. Jos narius turi patvirtinti Europos Parlamentas. Komisijoje yra po vieną kiekvienos šalies narės atstovą, o didžiosios šalys (Vokietija, Jungtinė Karalystė, Prancūzija, Italija ir Ispanija) turi po du atstovus. Komisarams užduotis paveda ne šalys narės, o Bendrija. Jie yra atsakingi už Bendrijos sprendimų įgyvendinimą.

Nicos sutartyje atsižvelgiama į Europos Sąjungos plėtrą. Nuo 2005 m. kiekviena šalis narė turės po vieną atstovą Komisijoje. Komisijos narių skaičius bus sumažintas, kai bus daugiau kaip 27 šalys narės. Tada bus nustatytas galutinis Komisijos narių skaičius, tačiau jis nebus didesnis kaip 27. Bus pradėta narių rotacija. Pagal šia sutartį padidės Komisijos pirmininko atsakomybė. Jis turės teisę skirstyti portfelius ir pakeisti komisarų įsipareigojimus per jų kadenciją. Be to, visiškai pritarus Komisijos nariams, jis arba ji turės teisę paprašyti, kad narys atsistatydintų iš Komisijos. Valstybės tarnautojų tarnyba, teikianti techninę paramą Komisijai, yra suskirstyta į 24 generalinius direktoratus (prancūzų kalba: *directorat général* – DG).

Diskusija

Kokių demokratijos problemų iškyla šalių narių skaičiui viršijus 27?

Europos Parlamentas

Europos Parlamentas yra Europos Sąjungos žmonių deputatų asamblėja. Deputatai renkami penkerių metų kadencijai. Rinkimai vyksta visose šalyse narėse ir jų tvarka šiek tiek skiriasi atskirose šalyse. Iš viso yra 626 deputatai. Parlamentas posėdžiauja pakaitomis Briuselyje, Belgijoje, arba Strasbūre, Prancūzijoje. Oficialus deputato pareigų pavadinimas yra *Europos Parlamento narys* (anglų kalba: *Member of European Parliament* (MEP)). Nariai negrupuojami pagal šalis, jie suformuoja politinių partijų grupes.

Šiuo metu vietos Parlamente yra paskirstytos šia tvarka:

Partijos:

PPE (Europos liaudies partija)/DE – 232; PSE (Europos socialistų partija) – 181; ELDR (Europos liberalų, demokratų ir reformų partija) – 52; Verts/ALE – 46; GUE/NGL – 42; UEN – 30; TDI – 19; EDD – 16; NI – 18.

Šalys:

Austrija – 17; Belgija – 22; Danija – 13; Suomija – 13; Prancūzija – 72; Vokietija – 99; Graikija – 22; Airija – 12; Italija – 72; Liuksemburgas – 6; Olandija – 25; Portugalija – 22; Ispanija – 50; Švedija – 18; Jungtinė Karalystė – 72.

Jau susitarta, kad, pasibaigus artėjančiam ES plėtros etapui, Parlamento narių skaičius bus 732. Vietos tarp šalių bus paskirstytos šia tvarka:

Bulgarijai – 17; Čekijos Respublikai – 20; Kipriui – 6; Estijai – 6; Vengrijai – 20; Latvijai – 8; Lietuvai – 12; Maltai – 5; Lenkijai – 50; Rumunijai – 33; Slovakijos Respublikai – 13; Slovėnijai – 7.

Palyginti su šalių narių valstybiniais parlamentais, Europos Parlamento valdžia yra ribotesnė. Jis nėra aukščiausias teisės aktų leidžiamasis organas Bendrijoje ir neturi iniciatyvos teisės.

Europos Parlamento valdžia apsiriboja pirmojo ramsčio sritimi ir ES biudžeto patvirtinimu. Susidarius tam tikroms aplinkybėms, Europos Parlamentas gali dalyvauti priimant Bendrijos sprendimus (bendras dalyvavimas priimant sprendimus pritarimo tvarka). Parlamentas gali reikalauti, kad Komisija pateiktų paaiškinimus ir pasiūlymus dėl naujų teisės aktų projektų. 2000 m. Nicos sutartyje numatyta stipresnė Europos Parlamento įstatymų leidžiamoji valdžia, kurią jis dalinasi su Taryba. Prie sutarties buvo pridėta nuostata, numatanti, kad Europos Taryba gali patvirtinti Europos partijų įstatus.

Su Parlamentu bendradarbiauja ombudsmenas, kuriam visi Europos Sąjungos piliečiai gali pateikti skundus dėl Bendrijos veiklos.

Europos bendrijų teismas

Europos bendrijų sutartis vertina teismas (bendrijos yra savarankiški juridiniai asmenys). Teismo kompetencija yra teisiniai ginčai tarp šalių narių, institucijų, Sąjungos ir šalių narių, Sąjungos ir individualių asmenų. *Antrojo ir trečiojo ramsčio sritys nėra Europos bendrijų teismo kompetencija.*

Be to, yra pirmos instancijos teismas, kuriame kiekvienai šaliai narei atstovauja vienas teisėjas. Nicos sutartyje numatyta tobulinti darbo paskirstymą tarp dviejų teismo instancijų, siekiant, kad teismo procesas nebūtų vilkinamas, kas įmanoma pasibaigus artėjančiam Europos Sąjungos plėtros etapui. Konkretiems teisės aspektams nagrinėti bus įsteigti departamentai, kuriuos sudarys nedaug narių ir kurie galės posėdžiauti netgi dalyvaujant ne visų šalių narių atstovams (kad sprendimai galiotų, turi būti mažiausiai 13 teisėjų).

Kaip skirstomas biudžetas, kontroliuoja specialiosios paskirties Auditorių teismas. Jame kiekvienai šaliai atstovauja vienas auditorius. Teismo narius vienbalsiai patvirtina Taryba. Jų kadencija – šešeri metai. Auditorių teismas pateikia ataskaitą apie biudžetą. Nicos sutartyje rekomenduojama glaudžiau bendradarbiauti su valstybinėmis auditorių komisijomis ir leisti Auditorių teismo pirmininkui įsteigti bendrą komitetą su dalyvaujančių valstybinių organizacijų vadovais.

Ekonominių ir socialinių reikalų komitetas bei *Regioninių reikalų komitetas* yra nuolat veikiantys patariamieji organai, kurie nepavaldūs anksčiau minėtoms institucijoms. Kiekviename komitete yra 222 nariai iš visų šalių narių (6–24 vietos).

Ekonominių ir socialinių reikalų komiteto nariai atstovauja darbdaviams ir darbo rinkos organizacijoms. Nicos sutartyje numatyta, kad komitetą, kurio narių skaičius negali būti didesnis kaip 350, sudaro atskirų pilietinės visuomenės veiklos sričių atstovai.

Regioninių reikalų komitetą (jis numatytas Maastrichto sutartyje) sudaro nariai, atstovaujantys atskiriems šalių narių regionams. *Nicos sutartyje* numatyta plėsti šį komitetą, vadovaujantis tokiais pačiais principais, kaip ir plečiant Ekonominių ir socialinių reikalų komitetą.

Savo iniciatyva komitetai gali *pateikti paraišką* dėl su bendrijomis susijusių reikalų.

Atstovų skaičius paskirstytas šia tvarka:

Vokietijos, Prancūzijos, Italijos ir Jungtinės Karalystės	24
Lenkijos ir Ispanijos	21
Rumunijos	15
Austrijos, Belgijos, Bulgarijos, Čekijos Respublikos, Graikijos, Vengrijos, Olandijos, Portugalijos ir Švedijos	12
Danijos, Suomijos, Airijos, Lietuvos ir Slovakijos Respublikos	9
Estijos, Latvijos ir Slovėnijos	7
Kipro ir Liuksemburgo	6
Maltos	5

Diskusija

Kas, jūsų nuomone, yra svarbiau plečiant ES struktūras – ganėtinai demokratiškai atstovauti užtikrinant, kad mažųjų šalių ir socialinių grupių balsas bus išgirstas, ar supaprastinti sprendimų priėmimą siekiant, kad su visa visuomene susijusios problemos būtų sprendžiamos kuo greičiau ir efektyviau ir kad mažumos, atstovaujantios privatiems interesams, negalėtų sutrukdyti priimti daugumai svarbius sprendimus?

Trys Europos Sąjungos ramsčiai

**Pirmasis ramstis:
Europos bendrijos (EB, Euroatomas,
Europos anglių ir plieno bendrija)**

Pagrindinė Europos Sąjungos institucija vis dėlto yra Europos ekonominė bendrija, kuri plečiasi ir tampa ekonomine ir valiutų sąjunga. Maastrichto sutartyje žodis “ekonominė” buvo praleistas bendrijos pavadinime, siekiant parodyti galutinį tikslą – įkurti politinę bendriją. Nepaisant to, trys bendrijos, kurios 1957 m. buvo įkurtos Romos sutartimis, veikia kaip savarankiški juridiniai asmenys. Europos Komisija, Europos Parlamentas ir Europos bendrijų teismas bei komitetai yra darbo organai. Prasiplėtus Europos Sąjungai ir atsiradus naujoms veiklos sritims, šiems darbo organams buvo pavestos naujos funkcijos.

Nors pirmojo ramsčio srities veikla yra labai plati, ji sisteminga ir griežtai reglamentuota. Glaudžiau bendradarbiaujant šalims narėms ir įstojus naujoms skirtingo ekonominio potencialo bei socialinės kultūrinės sistemos šalims užsimezgė ryšiai tarp ekonominių teisinių sprendimų ir socialinio lygmens, o tai reiškia, kad, rengiant ekonomines programas, būtina atsižvelgti į aplinkosaugos aspektus, laisvą darbo jėgos judėjimą, nepertraukiamą švietimą, technologinius tyrimus ir panašiai. Taigi bendrijų pobūdis ir veiklos logika pasikeitė: šalys bendradarbiauja ne vien siekdamos ekonominio tikslo gauti pelną; kiekvieno visuomenės nario gerovė bei saugumas tampa vis svarbesni. Socialiniams reikalams skiriamas toks pat dėmesys kaip ir ekonominiams interesams. Taigi turėtų būti skatinamas kuo brandesnis daugialypis, demokratiškas bendradarbiavimas, kuriame dalyvautų visi visuomenės sluoksniai. Taip bendradarbiauti nėra lengva. Kyla įvairių prieštaravimų. 1957 m. sutartyse, kuriomis įkurta Europos ekonominė bendrija, nustatytas tikslas iki 1969 m. sukurti bendrą vidaus rinką, tačiau jis nebuvo pasiektas. Įkūrus Muitų sąjungą, buvo sudarytos sąlygos laisvai prekių apyvartai, tačiau kiti tikslai, pavyzdžiui, laisvas darbo jėgos, kapitalo ir paslaugų judėjimas, buvo pasiekti tik XX amžiaus devintajame dešimtmetyje. 1987 m. Vidaus rinkos sukūrimo programa tapo teisine Vienos Europos akto dalimi. Šis aktas reglamentavo veiklą iki 1992 m. gruodžio 31 d.

1988 m. buvo nustatytas tikslas sukurti Ekonominę ir valiutų sąjungą, nes sparčiai augančiam prekių ir pinigų srautui reikėjo reglamentuojamųjų nuostatų. Buvo planuojama sukurti šią sąjungą trimis etapais. Antrasis etapas prasidėjo 1994 m., kai buvo nustatyti fiksuoti valiutų keitimo kursai ir infliacijos normos, o šalims narėms nebuvo leidžiama viršyti jų. Trečiasis etapas baigsis 2002 m. sausio 1 d., įvedus bendrą valiutą eurą.

Antrasis Europos Sąjungos ramstis – bendra užsienio ir saugumo politika

Dalis Europos Sąjungos užsienio politikos yra vykdoma kaip bendrijos politika. Ją vykdo bendrijos institucijos, kurios *sprendimus* paprastai priima balsų dauguma, o tai padariusios šalys narės privalo vykdyti šiuos sprendimus *žemės ūkio, prekybos ir ekonomikos srityse*.

Užsienio ir saugumo politika vykdoma glaudžiau bendradarbiaujant valstybėms, tikslas – suformuoti bendrą Europos Sąjungos poziciją. *Sprendimai* šioje srityje priimami *vienbalsiai*. Tokia bendradarbiavimo veikla vyksta nuo 1970 m. Oficialiai ji vadinama Europos politiniu bendradarbiavimu (anglų kalba European Political Cooperation (EPC)). Mastrichto sutartyje numatytas dar glaudesnis bendradarbiavimas. Jis pavadintas bendra užsienio ir saugumo politika (anglų kalba: Common Foreign and Security Policy (CFSP)).

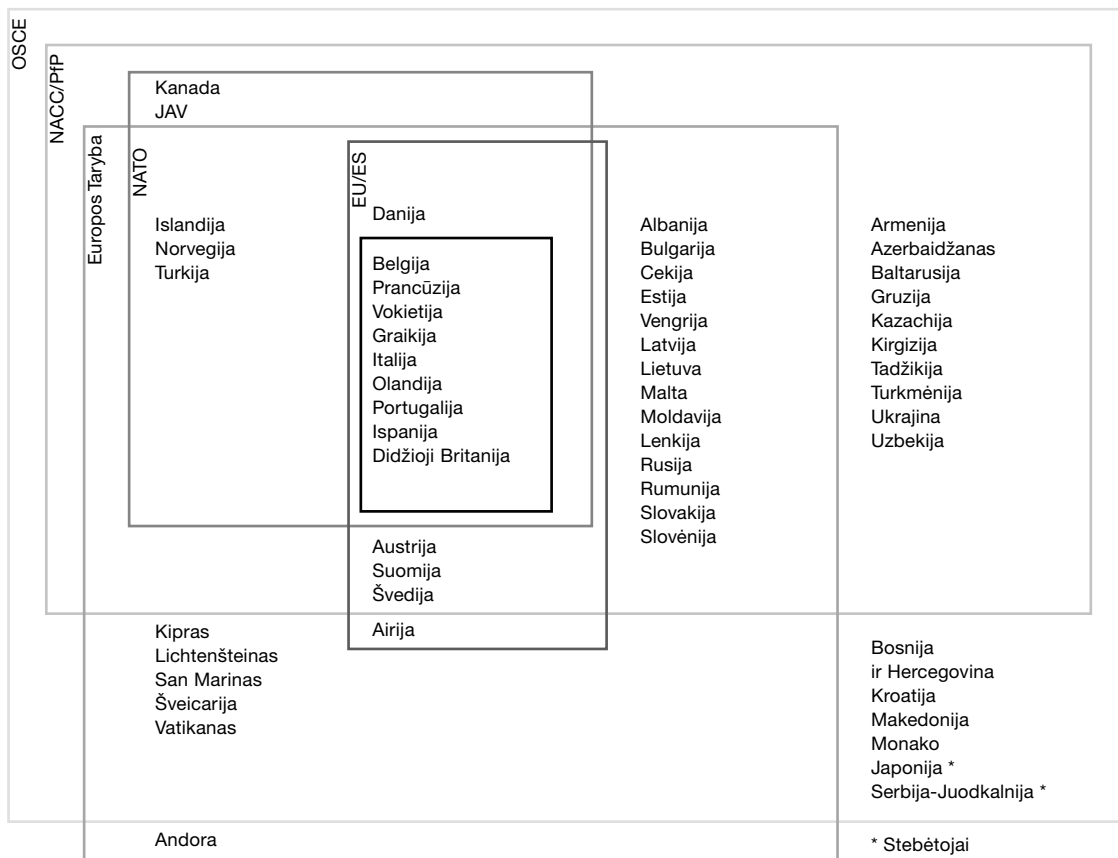
Užsienio politikos srityje bendradarbiaujama nuolat. Užsienio reikalų ministrai dažnai susirenka apsvarstyti užsienio politikos klausimus, o aukšto rango užsienio reikalų ministerijų pareigūnai (vadinamasis politinis komitetas – COPO) posėdžiauja dar dažniau ir parengia klausimus, kurie svarstomi ministrų posėdžiuose. Bendras ryšių tinklas COREU yra kasdieninio darbo koordinavimo organas. Užsienio politikos įvykiams ir procesams stebėti sudaromos ekspertų darbo grupės. Pasirenkama darbo forma ir metodika, kuri suteikia galimybę ES pasiekti tarpusavio supratimą ir priimti bendrus sprendimus. Daugeliu atvejų bendri sprendimai užsienio politikos srityje visam pasauliui yra pateikiami kaip Europos Sąjungos sprendimai. Kartais vykdoma ir praktinė veikla, pavyzdžiui, į rinkimus siunčiami stebėtojai arba skiriamos ekonominės sankcijos. Kiekviena šalis narė gali nedalyvauti priimant sprendimus ir likti nuošalyje.

Bendra užsienio ir saugumo politika nėra tokia bendra kaip žemės ūkio ar muitų politika. Pavyzdžiui, saugumo sąvoka neapima bendros (operatyvinės) gynybos veiklos. Ji reiškia bendrą veiklą prekybos ginklais, atominės energetikos ir radioaktyvių medžiagų srityje. Kariniai aspektai matyti santykiuose tarp ES ir Vakarų Europos Sąjungos.

Vakarų Europos Sąjunga buvo įkurta 1948 m. kaip Vakarų Sąjunga. Įkūrus NATO jos narės tapo ir NATO, ir Europos Bendrijos narėmis. Paskui, kai kartu su JAV buvo įkurta NATO, Vakarų Sąjungos reikšmė sumažėjo. 1954 m. sutartimi buvo įkurta Vakarų Europos Sąjunga. Nuo tada VES dažniausiai buvo politinių diskusijų arena. Pasirašius Mastrichto sutartį, VES tapo Europos Sąjungos plėtros komponentu (ne instrumentu), kuris įgyvendina sprendimus karinėje srityje. Visų pirma tai reiškia veiksmus krizinių situacijų metu ir ribotų karinių operacijų vykdymą. Iniciatyvos dėl karinių operacijų teisė priklauso NATO ir Jungtinių Tautų Organizacijai. VES yra tik politinio koordinavimo organizacija. Ilgesnio laikotarpio tikslas, numatytas Mastrichto sutartyje, yra kurti bendrą gynybos politiką ir vykdyti bendrą gynybos veiklą. Amsterdamo sutartyje (1997 m.) šiai koncepcijai suteikiama nauja prasmė ir paaiškinamas tikslas. Buvo sukurta sistema, kurioje kiekvienai svarbiai sričiai

vadovauja aukšto rango pareigūnas, kuris atsakingas už Europos Tarybos nustatytos politikos įgyvendinimą toje srityje. Buvusiam NATO generaliniam sekretoriui Chavierui Solanai (Javier Solana) buvo pavestos aukščiausio Europos Sąjungos atstovo pareigos užsienio ir saugumo politikos bei ryšių su kitomis šalimis srityje. Užsienio ir saugumo politikoje pagrindinis dėmesys skiriamas politinių krizių prevencijai. Numatytas karinis įsikišimas siekiant atkurti taiką krizės rajonuose. Reikalingus išteklius užtikrina NATO, jeigu tiesioginio karinio įsikišimo užduotis pavedama ne NATO. Esant tokioms aplinkybėms, praktiniams veiksams vadovauja Vakarų Europos Sąjunga.

Įvairūs Europos integracijos būdai

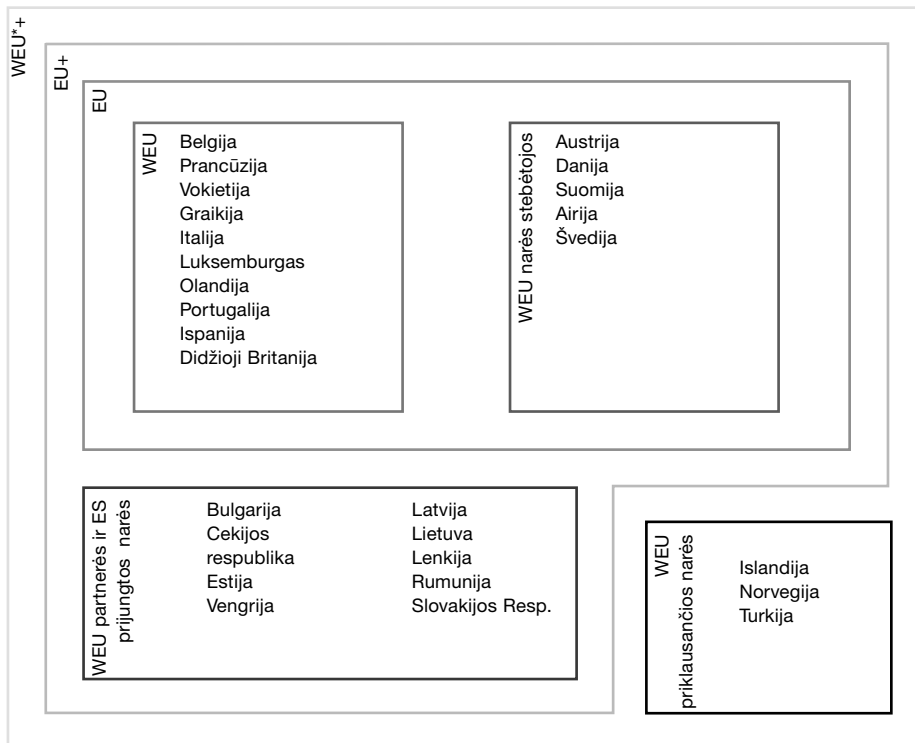

Kita Europos Sąjungos plėtros banga atveria naujų perspektyvų šioje srityje. Tam reikia papildomų išteklių ir priemonių. Kelioms naujoms šalims narėms narystė Europos Sąjungoje yra ypač svarbus saugumo aspektas.

VES, kaip Europos Sąjungos karinė organizacija, o tiksliau partnerė, palaiko skirtingus bendradarbiavimo ryšius su valstybėmis, kurios nėra VES narės arba neplanuoja įstoti į ją, bet įvairiomis sutartimis yra susijusios su ES arba NATO.

Europos Sąjunga ir VES yra Europos organizacijos, kurių šalys narės yra Europoje. NATO yra transatlantinio bendradarbiavimo organizacija, kuriai, be Europos šalių, priklauso ir Šiaurės Amerikos šalys. ES narės Austrija, Airija, Švedija ir Suomija nėra NATO narės ir neturi su šia organizacija jokių karinių ryšių. Minėtos šalys ir Danija nėra VES šalys. VES turi ir *asocijuotų narių, narių stebėtojų bei asocijuotų partnerių*. Asocijuotos narės yra Europos valstybės, priklausančios NATO ir Europos Sąjungai. Narės stebėtojos yra ES narės, kurios nepriklauso NATO. Asocijuotos partnerės yra Centrinės ir Rytų Europos valstybės, kurios yra sudariusios asocijuotos narystės sutartis su Europos Sąjunga.

Šioje lentelėje pateikiama užsienio ir saugumo politikos santykių sistema:

* WEU – Europos Sąjungos karinė organizacija

1999 m. Helsinkyje vykusiame Europos Tarybos posėdyje buvo nustatytas tikslas iki 2003 m. sukurti galimybes per 60 dienų suformuoti ir sušaukti 50 000–60 000 karių armiją, kuri vykdytų užduotis, numatytas ES sutarties 17 straipsnyje: “humanitarinės pagalbos ir gelbėjimo operacijos, taikos palaikymas ir įsikišimas krizinėse situacijose, taip pat taikos atkūrimas”. Šioms funkcijoms vykdyti bus įsteigtas nuolat veikiantis politinis ir saugumo komitetas, karinis komitetas ir bendras štabas.

Trečiasis Europos Sąjungos ramstis – teisingumas ir vidaus reikalai

Mastrichto sutartyje numatyta, kad teisingumo ir vidaus reikalai yra trečiasis Europos Sąjungos ramstis, nes, laisvai judant darbo jėgai ir kapitalui bei plečiantis ekonominiam bendradarbiavimui, padidėjo nusikalstamumo lygis prekiaujant ginklais, narkotikais bei slepiant mokesčius. Siekiant efektyviai kovoti su šių rūšių nusikaltimais, būtina turėti išsamią informacinę bazę ir remiantis ja bendradarbiauti. Bendradarbiavimas nusikalstamumo prevencijos srityje vyksta Vyriausybės lygiu. Sprendimai priimami vienbalsiai. Bendradarbiavimas teisinių ir vidaus reikalų srityje taip pat apima prieglobsčio ir imigracijos politiką, santykius su trečiųjų šalių piliečiais, išorinių sienų apsaugą, muitinės kontrolę, policijos bendradarbiavimą tiriant civilines ir baudžiamąsias bylas. ES šalyse narėse galioja panašios nuostatos dėl vizų, leidžiančių trečiųjų šalių piliečiams įvažiuoti į šalį. Prie Šengeno konvencijos, kurią 1985 m. sudarė penkios šalys, 1997 m. sudarę Amsterdamo sutartį prisidėjo ir kitos ES šalys, išskyrus JK ir Airiją. ES pilietybė suteikia teisę laisvai judėti ES teritorijoje.

Prie Europolo (anglų kalba: European Police Office) planuojama įsteigti naują bendradarbiavimo organizaciją “Eurojust” (anglų kalba: European Justice), kurią sudarys prokurorai, teisėjai, policijos pareigūnai, padėsiantys šalių narių pareigūnams kovoti su organizuotais nusikaltimais.

Diskusija:

Ar turėtų būti daugiau sričių, kuriose sprendimai turi būti priimami bendrai? Kuriose srityse, jūsų nuomone, turėtų būti glaudžiau bendradarbiaujama skatinant plėtrą?

Ar manote, kad tam tikrose srityse bendrai priimami sprendimai gali pakenkti valstybiniais interesams ir galimybėms geriau tvarkyti atitinkamus reikalus šalyse narėse?

Šaltiniai:

E. Parsch. Europa integratsioon. Tartu, 1998 m.
Euroopan komissio 2000–2005. Liuksemburgas, 1999 m.
Euroopan parlamentti. Liuksemburgas, 2000 m.
Euroopa-tiedon käsikirja. Helsinkis, 1996 m.
P. Fontaine. Uusi aate Euroopalle. Schumanin julistus – 1950–2000. Liuksemburgas, 2000 m.
Uusi sopimus Euroopalle. Liuksemburgas, 1997 m.

Europos Sąjungos socialinis ir humanitarinis lygmuo

Nuo pat pradžių Europos bendrijų integracijos procese humanizmui skiriamas pagrindinis dėmesys, nes pagrindinė asociacijos priežastis buvo siekis išvengti konfrontacijos ir užkirsti kelią konfliktams, užtikrinti taiką ir orų gyvenimą, stabilų gerovės augimą, pagrįstą moksline raida ir ekonomine plėtra. Tačiau humaniškumo plėtroje galima pastebėti, kad, į Europos Sąjungą įstojant šalims, kurių kultūra ir ekonominės tradicijos iš esmės skiriasi nuo ankstesnių ES šalių narių, atsirado būtinybė vienodai traktuoti integracijos humanišką ir socialinį lygmenį. Kuo sudėtingesnis lygmuo, tuo reikalingesnė vienybė. Todėl Europos Sąjunga yra specifinė integracijos forma, palyginti su bet kokiais istoriniais analogais. Tokiu būdu pradinis bendradarbiavimas, kuris daugiausiai buvo vykdomas ekonomikos srityje, išsiplėtė ir pasiekė kitas politines sferas, kurios turi įtakos žmonių socialiniam gyvenimui ir gerovei. Galima paminėti socialinius ir regioninius politinius klausimus, aplinkosaugą, vartotojų teisių gynimą, kultūrą, sveikatos apsaugą ir švietimą.

Visus šiuos klausimus vienija nauja kategorija – *Europos Sąjungos pilietybė*, – kuri reiškia, kad kiekvienas asmuo turi pagrindines teises, neatsižvelgiant į tai, kurioje Europos Sąjungos šalyje narėje jis nuolat gyvena. ES pilietis turi teisę balsuoti ir būti išrinktas į savivaldos organus, neatsižvelgiant į tai, kurioje šalyje narėje jis gyvena. Pilietis turi panašias teises dalyvauti Europos Sąjungos rinkimuose. Pilietis turi visas teises kreiptis į Europos Sąjungą ir ombudsmeną. Keliaudamas į šalis, kurios nėra ES šalys narės, ES pilietis gali kreiptis pagalbos arba gindamas savo teises į bet kurios ES šalies narės diplomatinę atstovybę.

2000 m. gruodžio mėn. ES šalių narių vyriausybės konferencijoje, kuri vyko Nicos, buvo paskelbta Europos Sąjungos piliečių pagrindinių teisių Nicos chartija. Šešiuose jos skyriuose patvirtintos ES piliečių teisės: žmogiškasis orumas, laisvė, lygybė, bendra atsakomybė, pilietinės teisės ir teisių įgyvendinimas. Pagrindinių teisių chartija yra pagrįsta Europos žmogaus teisių chartija bei ES šalių narių konstituciniu paveldu.

Socialinė politika

Pagrindinėse Europos bendrijų sutartyse buvo daroma prielaida, kad ekonominis bendradarbiavimas ir su juo susijusi gerovė gali sudaryti sąlygas socialinio politinio gyvenimo skirtumams panaikinti. Tačiau rinkos ekonomikos sąlygomis vien savikontrolės nepakako. Nuo 1987 m. Vienos Europos aktu vyriausybės pradėjo bendradarbiauti siekdamas suvienodinti socialinę politiką.

Norint susieti vidinę rinką, būtina, kad laisvai judėtų darbo jėga. Siekiant šio tikslo turi būti suteiktos vienodos minimalios socialinio draudimo garantijos. Pagrindinė užduotis yra padidinti darbo lygį, ypač jaunimui. Tam prielaidas gali sudaryti vidaus rinkos stabilizavimas

Bendrijos darbininkų pagrindinių teisių chartija (išskyrus JK), priimta 1989 m., turėjo vieną didelį trūkumą. Ji buvo ne privaloma, o tik rekomenduojama vykdyti. Vadovaudamasi šia chartija, Europos Komisija priėmė direktyvas dėl profesinių ligų prevencijos ir saugos darbe, kurios reglamentuoja minimalias darbo sąlygas, privalomas sudaryti visose šalyse narėse. Nuo 1985 m. darbdavių organizacijos ir profesinės sąjungos bendradarbiauja tikslingai: sprendžiant profesinio mokymo, naujų technologijų diegimo, darbo jėgos rinkos politikos ir pelningų Europos sutarčių sudarymo klausimus. Pastangos šioje srityje nebuvo patenkinamos, bet dėl jų buvo sudaryta Mastrichto sutartis. Visaapimanti socialinė politinė sutartis nebuvo sudaryta, nes jai prieštaravo Jungtinė Karalystė.

Diskusija:

Ar Europos Sąjungos plėtra turi būti vykdoma liberalia ar socialine demokratine kryptimi? Paaiškinkite, kodėl taip manote.

(Europietiškas liberalizmas reiškia, kad valstybės vaidmuo visuomenėje ir socialiniame bei ekonominiame gyvenime turėtų būti kuo mažesnis. Socialinės demokratijos šalininkai mano, kad valstybė yra pagrindinė visuomenės priemonė, kuri per demokratinę kontrolę gali ir privalo būti atsakinga ir už visuomenę, ir už jos ekonomikos bei kiekvieno visuomenės nario gyvenimo lygio kėlimą.)

Šaltiniai:

E. Parsch. Euroopa integratsioon. Tartu, 1998 m.
Euroopa-tiedon käsikirja. Helsinki, 1996 m.
Euroopan unionin sosiaalinen ulottuvuus. Helsinki, 1998 m.

Sprendimų priėmimo principai ir mechanizmai Europos Sąjungoje

Akivaizdu, kad nepriklausomos valstybės piliečiams, kurie referendumo būdu nori priimti sprendimą dėl savo šalies stojimo į Europos Sąjungą, labiausiai rūpi, kaip Europos Sąjungoje priimami svarbūs sprendimai ir ar jų valstybė turi realią galimybę ginti savo piliečių teises. Tai yra nepaprastai aktualu mažesnių valstybių piliečiams, nes didelės šalys, kurios jau seniai yra Europos Sąjungos narės, nerimauja dėl plėtros ir yra linkusios suformuoti tokį sprendimų priėmimo mechanizmą, pagal kurį atsižvelgiama į šalies gyventojų skaičių. Daugelis būsimų šalių narių yra mažos valstybės, istorija, kultūra ir ekonomika besiskiriančios nuo senesnių šalių narių.

Sprendimų rūšys:

Nuostata yra bendrijos aktas, kuris tiesiogiai vykdomas šalyse narėse be jokių specialių procedūrų.

Direktyva yra norminis teisės aktas, kuris įpareigoja šalių narių įstatymų leidžiamuosius organus suderinti atitinkamos srities valstybinius įstatymus pagal direktyvą. Jeigu šalis narė neįvykdo to per direktyvai įgyvendinti skirtą laiką, direktyva įsigalioja automatiškai.

Sprendimas yra griežtesnis aktas negu nuostata arba direktyva ir yra privalomas vykdyti.

Rekomendacija yra neprivalomas nurodymas, kaip interpretuoti tam tikrus klausimus.

Sprendimų priėmimo tvarka

Sprendimų priėmimo tvarka iš esmės skiriasi priklausomai nuo ES ramsčio srities. Pirmasis ramstis tvarko Bendrijos politikos reikalus, antrasis ir trečiasis – bendradarbiavimo politiką. Vykdamt bendrą užsienio ir saugumo politiką bei bendradarbiaujant vidaus reikalų ir teisingumo srityje, reikia priimti bendrus sprendimus. Tiek šalys narės, tiek Komisija turi iniciatyvos teisę šioje srityje. Bendrijos politikoje Komisija turi išskirtinę iniciatyvos teisę rengti pasiūlymus, kuriuos Taryba svarsto ir dėl kurių ji priima sprendimus. Šalių narių aukšto rango pareigūnai ir ekspertai parengia medžiagą ir pateikia ją “Coreper” komitetui, kurį sudaro nuolatiniai šalių narių atstovai. Šis komitetas siunčia ją Ministrų Tarybai, kad pastaroji priimtų sprendimą. Jeigu žemesnio lygio organas priima sprendimą dėl svarstomo klausimo, aukštesnio lygio organas patvirtina jį nesvarstydamas. Priešingu atveju jis yra svarstomas. Nepasiekus sutarimo, medžiaga siunčiama toliau, kad sprendimas būtų priimtas dar aukštesniu lygiu. Yra Taryba, kuri gali priimti sprendimus vienbalsiai – paprastąja arba proporcinga balsų dauguma.

Procedūriniai sprendimai priimami paprastąja balsų dauguma. Sprendimai dėl klausimo esmės priimami proporcinga arba paprastąja balsų dauguma, priklausomai nuo svarstomo klausimo pobūdžio. Sprendimai dėl vidaus rinkos problemų priimami proporcinga balsų dauguma, o sprendimai dėl problemų, susijusių su netiesioginiais mokesčiais ir socialine politika, turi būti priimami vienbalsiai. Šiuo metu proporcinga balsų dauguma yra 62 balsai. Norint nutraukti sprendimo priėmimo procedūrą tereikia 26 balsų. Vokietija, Prancūzija, Jungtinė Karalystė, Italija ir Ispanija kartu turi 48 balsus. Dešimt likusių šalių narių turi 39 balsus (žiūrėkite dalį apie Tarybą).

Yra trys pagrindinės paprastų teisės aktų priėmimo tvarkos:

konsultacinė (patarėjų nuomonės) tvarka (seniausia), *bendradarbiavimo tvarka* (nuo Bendros Europos akto) ir *bendro sprendimo priėmimo tvarka* (nuo Mastrichto sutarties). Be to, dar yra ir specialių tvarkų, pavyzdžiui, biudžeto svarstymo tvarka. **Pritarimo tvarka** svarstomi konstituciniai teisės aktai, kurie formuoja Europos Bendrijos tapatumą bei struktūrą ir pačią Europos Bendriją. Vykdamas konsultacinę tvarką, Taryba vienbalsiai priima sprendimą, prieš tai klausimą apsvaščius Parlamentui bei Ekonominių ir socialinių reikalų komitetui. Šiuo atveju Parlamentas neturi veto teisės.

Vykdamas bendradarbiavimo tvarką, Komisijos prašymu Parlamentas pateikia savo nuomonę, kuri nusiunčiama Tarybai patvirtinti. Kai Tarybos ir Komisijos nuomonės sutampa, sprendimą galima priimti paprastąja balsų dauguma. Sprendimą, kuris skiriasi nuo Komisijos priimto sprendimo, galima priimti tik vienbalsiai. Jeigu Taryba pateikia savo nuomonę apie teisės akto projektą, klausimas grąžinamas Parlamentui dar kartą svarstyti. Jeigu per tris mėnesius Parlamentas patvirtina Tarybos sprendimą arba jo nepriima, įsigalioja Tarybos sprendimas.

Kai Parlamentas nori pakeisti arba atmesti teisės akto projektą, jis gali pateikti siūlymą. Jeigu Tarybos nuomonė dėl to yra vienoda, ji gali sprendimą grįžti pirmuoju variantu. Parlamento siūlymams dėl pakeitimų, kurie neatitinka Komisijos pateikto teisės akto projekto, Taryba gali pritarti tik vienbalsiai. Jeigu Komisija patvirtina Parlamento pasiūlymus dėl pakeitimų, Taryba gali priimti sprendimą proporcinga balsų dauguma. Sprendimas nebus priimtas, jeigu Taryba nepriima sprendimo per tris mėnesius nuo Parlamento nuomonės pateikimo dienos. Tai reiškia, kad pagal šią tvarką, kuria vadovaujamosi reglamentuojant transportą ir žemės ūkį, Parlamentas turi veto teisę.

Kai Parlamento ir Tarybos nuomonės sutampa, o taip pat vykdamas bendro sprendimo priėmimo tvarką, darbas vyksta taip pat, kaip ir vykdamas bendradarbiavimo tvarką. Analogiškai tvirtinami ir Parlamento pasiūlymai dėl pakeitimų. Yra išimčių, kai Parlamentas informuoja Tarybą apie savo ketinimus atmesti Tarybos nuomonę arba jeigu Taryba nesutinka su Parlamento pasiūlymais, dėl pakeitimų. Tokiu atveju klausimas siunčiamas toliau svarstyti bendrai Tarybos ir Parlamento komisijai.

Temos apmąstymui:

Kokios, jūsų nuomone, galimybės ginti tam tikrų grupių interesus Europos Sąjungos institucijose?

Į ką jūs kreiptumėtės, norėdami aptarti jums svarbias problemas (į ES pareigūnus, savo šalies valdžios atstovus, politinių partijų, kurių programos jums yra priimtinos, atstovus)?

Šaltiniai:

E. Parsch. Euroopa integratsioon. Tartu, 1998 m.
Euroopan komissio 2000–2005. Liuksemburgas, 1999 m.
Euroopan parlamentti. Liuksemburgas, 2000 m.
Euroopa-tiedon käsikirja. Helsinkis, 1996 m.

Klausimai apie Europos Sąjungą

Kam ir kodėl, jūsų nuomone, reikalinga integracija?

Kokie, jūsų nuomone, neigiami arba pavojingi integracijos aspektai?

Ar jūs žinote kokių nors pasikeitimų, kurie įvyko dėl integracijos? Ar galite apibūdinti juos?

Kokia yra atskirų valstybių svarba Europos Sąjungoje?

Kaip pasiskirsčiusios atskiros politinės jėgos ir požiūriai Europos Sąjungoje?

Kaip pasiskirsčiusi įstatymų leidžiamoji ir vykdomoji valdžia Europos Sąjungoje?

Ar atstovavimo normos Europos Sąjungoje atitinka demokratinio dalyvavimo poreikius?

Ar maisto pramonė turi būti ten, kur tai daryti pelningiausia, ar kuo arčiau vartotojo? Kas turi teisę spręsti tai?

Kaip turime atsižvelgti į skirtumus tarp regionų ir subalansuoti gamybą taip, kad ji būtų ekonomiškai pelninga?

Kaip turime kurti regioninę politiką, kai kaimo vietoves palikti gyvuoti yra nenaudinga?

Problemas galima efektyviau išspręsti naudojant valstybės ar bendrijos išteklius?

Europos Sąjungos ir Estijos teisės aktai

Šiame skyriuje ne tik nagrinėjami dabartiniai teisės aktai, bet ir apžvelgiama teisinių sistemų raida plačiau. Teisinė sistema – tai vientisa tarpusavyje susijusių teisinių normų visuma.

Europos teisės istorija

Europos teisinės sistemos pradėjo kurtis senovės Graikijoje ir Romoje. Kokios dabar, jos tapo XIX amžiuje. Didelę įtaką turėjo romėnų teisė. Tai buvo vientisa ir nuosekli sistema, sukurta ir galiojusi Romos imperijos teritorijoje. Romėnų teisė buvo pagrįsta VI amžiuje prieš Kristaus gimimą 12 lentelių užrašytais įstatymais.

Romėnų teisė yra pagrįsta logika, pagrindinis dėmesys skiriamas individualiam asmeniui ir privačios nuosavybės neliečiamumui. Privatinė teisė buvo aiškiai išskirta. Ji reglamentavo santykius tarp privačių asmenų. Joje buvo pabrėžiama šalių lygybė (netgi tada, kai viena iš šalių buvo valstybė), savanoriškas veiklos pobūdis. Visuomeninė teisė reglamentavo santykius tarp individualių asmenų ir valstybės. Joje individualus asmuo buvo pavaldus valstybei. Taip pat buvo akcentuojami santykiai tarp institucijų ir procedūros.

Romėnų teisė dar vadinama civiline teise (jus civile), nes jos objektas buvo laisvas pilietis.

III amžiuje prieš Kristų santykiams tarp piliečių ir ne piliečių reglamentuoti, be romėnų teisės, atsirado kita teisė (jus gentium), kuri vėliau tapo tarptautine teise.

Romos imperijai žlugus, buvusios imperijos vakarinėje dalyje romėnų teisė buvo supaprastinta ir susipynė su barbarų teise. Vėliau jos pagrindu susiformavo dabartinės Europos žemyno teisinės sistemos – romėnų ir germanų. Rytinėje Romoje (Bizantijoje) – priešingai – romėnų teisė išliko, ir 544 m. po Kristaus buvo užrašyta bei pavadinta Corpus juris civilis. Tokiu pavidalu ji vėl paplito Europoje. Bizantijoje romėnų teisė galiojo iki valstybės žlugimo 1453 m., o Graikijoje net iki 1941 m.

Italijoje, Ispanijoje ir Pietų Prancūzijoje romėnų teisė buvo naujai atrasta XI amžiuje. Ją rėmė katalikų bažnyčia. XII–XIV amžiais romėnų teisės pagrindu buvo sukurta kanonų, arba bažnytinė, teisė (Corpus Iuris canonicum). Ji galiojo iki XX amžiaus pradžios ir turėjo nemažą įtaką šeimos teisei ir paveldėjimo teisėms. XV–XVI amžiuose romėnų teisė buvo pripažinta Vokietijoje.

Po Reformacijos, sunykus Europos tapatumui, pagrįstam lotynų kalba ir katalikybe, vietines teisinių normas buvo pradėta rinkti į teminius rinkinius – kodeksus. Šis procesas baigėsi XIX amžiuje.

Dabartinės Europos teisinės sistemos

Dabartinėje Europoje galima išskirti tris teises sistemas:

1. Romėnų, arba prancūzų, teisinė sistema.

Romėnų, arba prancūzų, teisinė sistema buvo sukurta XIX amžiuje, vykstant sisteminimo procesui, kurį pradėjo Napoleonas (Civilinis kodeksas 1804 m., Komercinis kodeksas 1807 m., Baudžiamasis kodeksas 1811 m.). Romėnų teisei sistemai būdingesnis bendrų pradinių principų apibrėžimas, o ne detalus reglamentavimas.

Be Prancūzijos, romėnų teisinė sistema taip pat galioja buvusiose Prancūzijos kolonijose ir šalyse, kurios buvo pavaldžios Prancūzijai, kai buvo kuriami Napoleono kodeksai (Olandijoje, Belgijoje, Ispanijoje, Pietų Vokietijoje, JAV Luizianos valstijoje ir t.t.).

2. Germanų, arba vokiečių, teisinė sistema.

Germanų, arba vokiečių, teinės sistemos raidai nemažą įtaką turėjo romėnų teisė (nuo 1495 m. romėnų teisė sudarė regionų, kurių gyventojai kalbėjo vokiškai, teisinę bazę). Ilgus metus romėnų teisė turėjo šalutinės teisės statusą (kai vietinėje teisėje atsiradavo kokios nors spragos, buvo atsižvelgiama į romėnų teisę). Kadangi labai ilgai regionai, kurių gyventojai kalbėjo vokiškai, politiškai buvo susiskaldę, kodeksai čia atsirado vėliau. Vokietijos civilinis kodeksas įsigaliojo tik 1900 m., vėliau buvo patvirtintas Komercinis, Baudžiamasis ir kiti kodeksai.

Vokiečių teisei sistemai būdingos sudėtingos ir ilgos procedūros, kuriomis suteikiamos tam tikros teisės (dokumentų kopijas ir asmens tapatumą tvirtina notaras, nuosavybės teisė į nekilnojamąjį turtą įsigalioja tik įrašius nekilnojamąjį turtą nekilnojamojo turto registre, valstybiniame registre įrašoma, kad steigiami juridiniai asmenys arba kad jų veikla nutraukiama).

Vokiečių teisinė sistema galioja daugelyje Rytų Europos šalių, taip pat Estijoje. Panašios sistemos galioja ir Šiaurės šalyse, Austrijoje bei Šveicarijoje.

3. Anglosaksų teisinė sistema.

Anglosaksų teisinė sistema galioja Jungtinėje Karalystėje ir kitose šalyse, kurių gyventojai kalba anglų kalba. Jai būdinga tai, kad yra daug pavienių teisinių aktų, nėra kodeksų, galioja nerašytiniai įstatymai, o romėnų teisės įtaka labai maža. Ypatingas bruožas yra tai, kad dėl precedento teisės teismai gali patys kurti įstatymus (palyginkite su teisinėmis sistemomis, kur įgaliojimai atskirti). Šiuo metu anglosaksų teisė panėšėja į europietiškąją teisę. Rašytiniai teisės aktai tampa svarbesni, o nerašytinių įstatymų vaidmuo mažėja. Jungtinėje Karalystėje pradėta sisteminti teisės aktus. Taip pat svarbi tapo Bendrijos teisė, kurią sudaro Europos Sąjungos teisės aktai.

Europos Sąjungos teisės aktai

Nagrinėjant Europos Sąjungos teisės aktus, politinių mokslų požiūriu juos reikia susieti su Europos Sąjungos struktūra. Politinių mokslų atstovai, ištyrę politinių struktūrų ypatybes, teigia, kad Europos Sąjungai iš esmės būdingos konfederacijos ir federacijos ypatybės. Tai matyti iš piliečių ir centrinės valdžios santykių. Konfederacijos atveju pilietis bendrauja su centrine valdžia tik per jos dalį (šali nare). Federacijos atveju piliečiai palaiko tiesioginius ryšius tiek su dalimi, tiek su centrine valdžia.

M. Hagopian lyginamojoje lentelėje pateikiamos valstybingumo ypatybės:

Konfederacija	Federacija	Unitarinė valstybė
Silpna centralizacija	Vidutiniška centralizacija	Stipri centralizacija
Dalių suverenumas	Suverenumas yra padalintas tarp centrinės valdžios ir dalių	Nedalomas suverenumas
Tiesioginė įtaka dalims, o ne individualiems asmenims	Įtaką tiek dalims, tiek individualiems asmenims	Tiesioginė įtaka individualiems asmenims
Paprastai yra formali teisė išstoti	Paprastai nėra teisės išstoti	Nėra teisės išstoti
Sudedamųjų dalių vyriausybė gali turėti daugiau valdžios negu centrinė vyriausybė	Federacijos teisė vyrauja savo srityje, o sudedamųjų dalių teisė vyrauja savo srityse	Vyrauja centrinė teisė, vietiniai įstatymai yra antraeiliai
Centrinę vyriausybę finansuoja sudedamosios dalys	Dvigubo apmokestinimo sistema abiem vyriausybės lygiams	Viena apmokestinimo sistema

Konfederacija skiriasi tuo, kad Europos Sąjungoje nėra atskiros įstatymų leidžiamosios valdžios *a la Montesquieu*. Įstatymų leidžiamoji ir vykdomoji valdžia yra specialiai sujungtos. Pagal 1957 m. Romos sutartį politiką ir atitinkamą teisės akto projektą inicijuoja bei įgyvendina Europos Komisija. Atitinkamus sprendimus priima Europos Sąjungos Taryba (Ministrų Taryba). Europos Sąjungos vaidmuo paprastai yra tik patariamasis.

Tačiau taip pat akivaizdu, kad Europos Sąjunga nėra valstybė, kurios struktūra pagrįsta klasikine įgaliojimų atskyrimo idėja. Europos Sąjunga yra tarptautinė organizacija, kurios visi nariai yra lygūs.

Teisės aktų leidimo tvarka yra beveik tokia pati kaip federacijoje. Pagrindinių sričių politikos ir kompetencijos pavyzdžiai yra pateikti šioje lentelėje:

Europos Bendrijos politika	ES sutarties straipsniai	Bendrijos kompetencija
Žemės ūkio politika	32 – 38	Išskirtinė kompetencija
Transporto politika	61 – 69	Išskirtinė kompetencija
Ekonominė politika	99 – 104	Europos Bendrija koordinuoja
Finansų politika	105 – 124	Išskirtinė kompetencija
Bendra prekybos politika	131 – 134	Išskirtinė kompetencija
Socialinė politika	136 – 150	Padalinta kompetencija
Regioninė politika	158 – 162	Padalinta kompetencija
Aplinkosaugos politika	174 – 176	Padalinta kompetencija

Pagrindiniai principai, kuriais vadovaujantis įgyvendinama politika, taip pat būdingi federacijai:

- Subsidiarumas: tose srityse, kurios nėra išskirtinė Bendrijos kompetencija, Bendrija imasi priemonių tik tais atvejais, kai jos būna efektyvesnės negu valstybinio lygio priemonės.
- Proporcingumas: Bendrijos veikla negali viršyti ribų, kurios būtinos sutartyje numatytiems tikslams pasiekti.
- Tiesioginis taikymas: priėmus Bendrijos teisinį aktą, jis automatiškai tampa šalies narės teisės aktu.
- Bendrijos teisės aktai yra aukščiau už šalių narių įstatymus.
- Lojalumas: šalys narės privalo vykdyti Bendrijos įpareigojimus ir būti lojalios.
- Europe á la carte: atskirų sričių politikoje šalys narės turi teisę nuspręsti, ar nori dalyvauti ir kaip kuriant politiką.

Europos Sąjungos teisės šaltiniai priklauso šioms kategorijoms:

- 1) Pirminiai teisės šaltiniai** (tarp valstybių arba valstybės lygiu):
- Europos bendrijų įkūrimo sutartys;
 - Tarptautinės konvencijos;
 - Bendrijos užsienio sutartys.

2) **Antriniai teisės šaltiniai**

(Europos Sąjungos institucijų), pavyzdžiui:

- Nuostatos;
- Direktyvos;
- Sprendimai;
- Precedentinė teisė.

Pagrindinius Bendrijos teisės aktų leidimo sprendimus priima Ministrų Taryba.

Europos Komisija turi teisės aktų leidimo iniciatyvos teisę ir kontroliuoja Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimą.

Europos Sąjunga gali apsvarstyti Komisijos pasiūlymus ir kartu su Ministrų Taryba dalyvauti leidžiant teisės aktus. Be to, Parlamentas patvirtina Sąjungos sutartis su trečiosiomis šalimis.

Europos teismui teko ypatingas vaidmuo Europos teisinės sistemos raidoje. Jis yra vienintelis teisinės kontrolės organas Europos Sąjungoje ir jo kompetencija yra platesnė negu paprasto teismo.

Yra dvi Europos teismo instancijos: Europos teismas (angliškai: the European Court of Justice (ECJ)) ir pirmosios instancijos teismas (angliškai: the Court of the First Instance (CFI)). Abi teismo instancijos privalo užtikrinti, kad sutartys būtų suprantamos ir įgyvendinamos teisingai.

Pagrindinė Europos teismo užduotis yra spręsti ginčus, susijusius su sutartimis. Teismui suteikta ši kompetencija:

- Konstitucinio teismo: išaiškinti santykius tarp Europos Sąjungos institucijų, Europos Sąjungos ir jos šalių narių;
- Teisės aktų leidimo priežiūra: kontroliuoti, ar antriniai teisės aktai atitinka Europos Sąjungos įkūrimo sutartį ir bendruosius teisingumo principus;
- Administracinio teismo: priimti sprendimus, kai juridiniai ir fiziniai asmenys pradeda teisminį procesą prieš Europos Sąjungą;
- Civilinio teismo: nustatyti atsakomybę, dėl kurios nebuvo sutarta, ir priteisti žalos atlyginimą;
- Arbitražo teismo: šalims sutinkant: vykdyti arbitro funkcijas.

Didžioji dalis šios kompetencijos priklauso Europos teismui. Pirmosios instancijos teismas nagrinėja tik Europos Komisijos sprendimus ir asmenines bylas.

Europos teismo sprendimai padeda užpildyti Bendrijos teisės spragas. Šalys privalo vykdyti šiuos sprendimus. Jie skelbiami Europos teismo ataskaitose bei oficialiame Europos bendrijų žurnale. Daugelis teismo sprendimų yra susiję su ekonominiais klausimais (konkurencine teise, bendra ekonomine politika).

Jeigu teismas paskelbia, kad vienas ar kitas Europos Sąjungos teisės aktas negalioja, šis sprendimas yra privalomas visoms šalims, tačiau jį įgyvendinti galima tik tuo atveju, jeigu sprendimuose yra numatyta refinansavimo tvarka arba jeigu šalys narės gali įgyvendinti juos. Iki 1993 m. teismo sprendimai buvo vykdomi šalių narių gera valia, nuo 1993 m. teismas gali bausti šalis nares, kurios nevykdo sprendimų.

Estijos teisės aktai ir Europos Sąjunga

Kadangi 1995 m. Estija pateikė paraišką dėl narystės Europos Sąjungoje, ji turėtų atitikti šiuos kriterijus, nustatytus šalims kandidatėms:

- 1) Teisės normų vykdymas, žmogaus teisių gerbimas, demokratija ir mažumų gynimas;
- 2) Veikianti rinkos ekonomika, kuri gali būti konkurencinga Europoje;
- 3) Galimybės vykdyti nario įsipareigojimus – teisės aktai, politiniai tikslai, įstojimas į valiutų sąjungą. Kalbant apie teisės aktus, tai reiškia, kad Estijos įstatymai turi atitikti Europos Sąjungos teisės aktus.

Pagrindinė Estijos teisinės sistemos užduotis XX amžiaus dešimtajame dešimtmetyje buvo atsakyti tarybinės teisinės sistemos, kuri Estijoje buvo įvesta XX amžiaus penktajame dešimtmetyje. XX amžiaus septintajame ir aštuntajame dešimtmečiuose lygiagrečiai su Tarybų Sąjungos teisės aktais Estijoje buvo sukurta ir teisinė sistema (taip pat Baudžiamasis kodeksas). Atkūrus Estijos Respubliką, vyko debatai tarp teisinio tęstinumo ir trečiosios respublikos šalininkų, kurie baigėsi Liaudies fronto Vyriausybei (kuri buvo paskirta 1990 m., dar prieš atgaunant nepriklausomybę) paskelbus pereinamąjį laikotarpį. Ji atkūrė 1938 m. priimtos Estijos konstitucijos galiojimą, bet įstatymai, kurie veikė 1990 m., irgi liko galioti. Taigi kilo įvairių prieštaravimų ir problemų dėl įstatymų, kurie buvo priimti Estijos Tarybų Socialistinės Respublikos, teisėtumo.

Teisinius konfliktus turėjo išspręsti Konstitucinė asamblėja, sušaukta parengti naują Konstituciją, kuri buvo patvirtinta 1992 m. visuotinio referendumo būdu, vadovaujantis 1938 m. Konstitucijos 1 straipsnio nuostatomis.

Priėmus naują Konstituciją, Estijos teisės aktai, o ypač Civilinės teisės, buvo daug kuo pakeistas:

- Privatinės teisės reforma (nuosavybės įstatymas 1993 m., bendroji Civilinio kodekso dalis 1994 m., Paveldėjimo įstatymas 1996 m., Šeimos įstatymas 1994 m., Įsipareigojimų įstatymas 2001 m.);
- Baudžiamosios teisės reforma (o taip pat mirties baudmės panaikinimas ir Baudžiamojo kodekso patvirtinimas 2000 m.)

Estijos teisės aktus reglamentuoja reikalavimai, nustatyti derybose dėl narystės, ir tai, ką kiekviena šalis kandidatė privalo pripažinti – Bendrijos teisė – *acquis communautaire*:

- Europos Sąjungos sutarčių turinys, jose numatyti tikslai ir principai,
- Teisės aktai, priimti vadovaujantis Europos Sąjungos sutartimis ir Europos teismo sprendimais,
- Pareiškimai ir sprendimai, priimti Europos integracijos procese,
- Bendra veikla, bendri požiūriai, deklaracijos, apibendrinimai ir kiti aktai bendros užsienio ir saugumo politikos srityje,
- Bendra veikla, bendri požiūriai, pasirašytos konvencijos, sprendimai, pareiškimai ir kiti bendrai priimti aktai vidaus reikalų ir teisingumo srityje, kitos Europos Bendrijos tarptautinės sutartys ir sutartys, reglamentuojančios santykius tarp šalių narių ir Europos Sąjungos.

Estija visiškai pritaria visiems anksčiau minėtiems dokumentams, tačiau mano, kad labai svarbu tam tikrose srityse numatyti pereinamąjį laikotarpį.

Teisės aktų požiūriu Estijos derybos dėl narystės yra sudėtingos, nes Europos Sąjungos teisės aktai labai greitai keičiasi (pavyzdžiui, senieji teisės aktai neanuliuojami, kai priimami nauji teisės aktai, neliestos dalys lieka galioti). Šiuo metu Europos Sąjungos *acquis communautaire* sudaro 12 000 teisės aktų (maždaug 80 000 puslapių). Daugelis jų reglamentuoja vidaus rinką, ir buvo priimti XX amžiaus dešimtajame dešimtmetyje. Be to, Estijos teisės aktai skiriasi nuo teisės aktų, galiojančių tose šalyse, kurios įstojo į ES anksčiau.

Kokia bus Europos Sąjungos teisinės sistemos raida, kuri teisinė sistema pradeda vyrauti?

Ar galime sakyti, kad Estija turės "savus" teisės aktus ateityje, atsižvelgdami į tai, kad Europos Sąjungos plėtra vyksta federacijos kryptimi?

Kokių Estijos teisės aktų problemų egzistuoja, jai dar neįstojus į Europos Sąjungą?

Pilietinės laisvės ir teisės

Politinių mokslų požiūriu pilietis yra asmuo be pilietinių teisių, tačiau individualus asmuo turi jas valstybėje ir bendraudamas su valstybe (visų pirma balsavimo teisė, teisė dirbti valstybės institucijose, pareiga ginti savo valstybę).

Piliečio sąvoka

Pirmą kartą piliečio sąvoka buvo pavartota senovės Graikijoje, kur Politeia reiškė pilietinę teisę, piliečius ir politinę sistemą. Pilnamečiais tapę sūnūs ir suaugę vyrai, gavę pilietines teises, buvo registruojami piliečių sąrašė. Įtraukiant juos į sąrašą, būtina sąlyga buvo žemės nuosavybė ir šeimos kilmė (po Periklio reformų nuo 450 m. prieš Kristų, norint tapti Atėnų piliečiu, reikėjo įrodyti, kad abu tėvai turi pilietybę). Tokiu pačiu principu buvo vadovaujama ir helenizmo laikotarpiu. Nuo trečiojo amžiaus informaciniuose šaltiniuose jau minimos ir moterų pilietinės teisės.

Romoje pilietis buvo traktuojamas panašiai kaip Graikijoje. Visuotinio surašymo metu buvo sudaromi piliečių sąrašai, į kuriuos įtraukiant asmenis buvo vadovaujama tokiais pačiais kriterijais kaip ir Graikijoje. Vaikas gaudavo pilietybę (civitas Romana) nuo gimimo, jeigu abu tėvai buvo piliečiai. Pilietybę taip pat galima būdavo dovanoti ir suteikti išlaisvintiems vergams.

Pirmajame amžiuje prieš Kristų visiems Italijos piliečiams buvo suteiktos teisės, 212 m. po Kristaus visi laisvi imperijos žmonės buvo piliečiai. Pilietis turėjo: vardą, teisę dėvėti togą, prievolę mokėti valstybės mokesčius, privalomosios karinės tarnybos prievolę, teisę balsuoti visuotiniuose susirinkimuose, pasyvią balsavimo teisę, teisę kreiptis dėl apeliacijos žiaurios bausmės atveju, teisę sudaryti sutartis, tuoktis. Pilietybė būdavo atimama, asmeniui tapus vergu ir patekus į tremtį arba jeigu visuotinis susirinkimas priimdavo tokį sprendimą. Už neteisėtą pilietybės priėmimą būdavo baudžiama.

Viduramžiais pilietinės teisės pirmiausia buvo susijusios su miestais. Kiekviename mieste buvo tam tikri piliečiai, kurie galėjo dalyvauti miesto valdyme ir privalėjo dalyvauti ginant miestą. Miesto piliečio statusą buvo galima ir paveldėti. Pilietybę taip pat buvo galima gauti “vienų metų ir vienos nakties” teise, tai yra tokį laikotarpį žmogus turėjo gyventi mieste norėdamas gauti to miesto pilietybę.

Tačiau valstybiniu lygiu būtinybė nustatyti valstybės ir jos subjektų išipareigojimus iškilo XIII amžiuje stiprinant karališkąją valdžią. Vienas iš pirmųjų tokio pobūdžio dokumentų buvo 1215 m. Anglijos priimta *Magna Charta Libertatum*, kuri uždraudė neteisėtus areštus. Buvo sušaukta pirmą visuotinė asamblėja – Parlamentas. Valstybės valdžios ir piliečių teisių ribos buvo nustatomos iki XVII amžiaus, vykstant Anglijos revoliucijai, ir tik 1688 m. karaliaus ir Parlamento valdžia buvo apibrėžta tiksliau.

Piliečio teisės yra susijusios su pagrindinio įstatymo – Konstitucijos – sąvoka. Ši sąvoka pradėjo formuotis Šviečiamajame amžiuje. Š. Monteskjė (Ch. Montesquieu) sukūrė įgaliojimų atskyrimo teoriją. Ji tapo pagrindiniu valstybės struktūros principu, kuris išliko iki šių laikų (pirmosios konstitucijos, pagrįstos Monteskjė dvasia, buvo priimtose JAV 1787 m., Prancūzijoje 1790 m., o vėliau Lenkijoje, Belgijoje ir t.t.).

Šiuolaikinė konstitucija piliečiui turi garantuoti:

1. Valdžios įgaliojimų atskyrimą,
2. Valdžios organų bendradarbiavimo mechanizmą,
3. Garantijas, apsaugančias nuo piktnaudžiavimo įgaliojimais,
4. Taikų konstitucijos pataisų priėmimo būdą, pritaikant ją prie esamos padėties,
5. Piliečio laisvių ir teisių gynimą.

XIX amžiuje Europoje kova už konstituciją tapo vienu iš pagrindinių politinės kovos aspektų. 1848–1849 m. revoliucijų metu šios problemos buvo iš esmės išspręstos ir nuo tada jau galima kalbėti apie šiuolaikinės konstitucijos erą. Pilietinių teisių raidai XX amžiuje būdinga tai, kad balsavimo teisė buvo suteikta mažiau pasiturinčiųjų visuomenės sluoksniui ir moterims. Pirmoji šalis, kur moteris galėjo balsuoti, buvo Suomija (1906 m.). XX amžiaus trečiajame dešimtmetyje moterų balsavimo teisė buvo pripažinta visuotinai.

Piliečio teisės ir pareigos Europos Sąjungoje

Iš pirmo žvilgsnio Europos Sąjungos piliečio sąvoka atrodo neaiški ir daugiareikšmė, nes Europos Sąjunga yra ne klasikinė valstybė, o konfederacinė bendrija, kurioje centrinė valdžia veikia per tarpininkus, t.y. šalis nares. Vienintelė išimtis yra tai, kad šalių narių piliečiai gali rinkti Europos Parlamento narius, bet, kad ir kaip būtų, jų atsakomybės negalima sulyginti su šalių narių parlamentarų atsakomybe. Taigi, savaime suprantama, kad paprastam piliečiui Europos Sąjunga yra abstraktus beasmenis reiškinys. Kaip aktyviai dalyvaujama rinkimuose į Europos Parlamentą, aiškiai parodo, kad susidomėjimo trūksta.

Europos Sąjungoje nėra bendros Konstitucijos, kurioje būtų numatytos pilietinės teisės ir pareigos. Todėl negalima kalbėti apie Europos Sąjungos piliečius ir jų teises bei pareigas viešosios teisės atžvilgiu. Užtuot tai darius apibūdinamos priemonės, kurios turi tiesioginę įtaką piliečiams.

Bendras šalių narių piliečių teises buvo pradėta apibrėžti XX amžiaus aštuntajame dešimtmetyje, po perėjimo prie bendros ekonominės erdvės. 1979 m. įvyko pirmieji tiesioginiai rinkimai į Europos Parlamentą. Bendros

Kokios yra Estijos įtakos ribos priimant sprendimus? Kaip aiškiau apibrėžti politinę atsakomybę?

Kai Europos Sąjunga taps federacija, atsiras automatinės Europos Sąjungos pilietybės sąvoka. Ar piliečių pareigos ir teisės turi būti numatytos atskirame dokumente arba Konstitucijoje?

Kokia bus pilietybės politikos esmė būsimoje federacinėje Europos Sąjungoje?

Kokios bus ES piliečio teisės Estijoje? Ar šios teisės skirsis nuo dabartinių teisių? Kaip pasikeis Estijos pilietybės politika?

Politinės partijos Europos Sąjungoje ir Estijoje

Šiame skyriuje nagrinėjamos Estijos ir Europos partijos. Tai ne politinė analizė, o bendras pirmiausia Estijos partijų apibūdinimas ir trumpa apžvalga. Pirmiausia reikia išsiaiškinti, ką apie jas žinome. Dažnai tenka išgirsti kaltinimų, kad politinės partijos yra blogio politikoje priežastis ir atstovauja uždarų grupių interesams. Jau prieškarį estai kalbėdami apie politiką vartojo posakį “arklių keitimas”. Jis vartojamas ir dabar. Taigi ar partijos reikalingos? Ar yra kokios nors partijų susikūrimo ir veiklos taisyklės? Koks reiškinys yra partija? Ar įmanoma išvengti “arklių keitimo”?

Kas yra partija?

Partija yra institucija, kurios tikslas – daryti įtaką valstybės gyvenimui, užimant vietas valdymo struktūroje. Partijos stengiasi suvienyti daugiau kaip vieną interesų sluoksnį. Toks yra politinių mokslų atstovo Alano Varo (Alan Ware) apibrėžimas. Pagal ankstesnį apibrėžimą svarbu tai, kad pagrindinis partijos veiklos objektas yra valstybė. Siekdama savo tikslų (arba norėdama pasiekti juos), partija privalo patekti į valdžios organus. Taip pat labai svarbu, kad partijos interesai nebūtų susiję su viena siaura sfera ir kad ji stengtųsi ginti universalius ir daugialypius interesus. Galima teigti, kad demokratinėje visuomenėje partijos yra neišvengiama valdymo sistemos dalis. Jos sudaro sąlygas piliečiams aktyviai naudotis savo teisėmis. Partijos suteikia piliečiams galimybę rinktis sprendimus, kurie numatyti partijų programose. Jos taip pat suteikia piliečiams, norintiems dalyvauti kuriant politiką, galimybę prisidėti.

Savaime suprantama, yra įvairių politinių organizacijų ir įvairių būdų dalyvauti politiniame gyvenime. Pavyzdžiui, spaudimo grupės, kurios nori išspręsti vieną konkrečią problemą, arba plataus masto politiniai judėjimai, kurie neturi griežtos organizacijos. Daugelis estų pamena Liaudies frontą, kurio vienintelis tikslas buvo atkurti Estijos valstybingumą. Tačiau, siekiant sukurti subalansuotą ilgalaikę politiką, būtinos apibrėžtos narystės, struktūros ir vadovybės partijos. Ne mažiau svarbu, kad partijų programose atsispindėtų problemos, su kuriomis susiduria visuomenė. Kodėl pabrėžiame tai, kad partijų programos turi būti plataus masto ir universalios? Todėl, kad partija privalo sugebėti vadovauti visoms valstybės gyvenimo sritims, nes šalies valdymas – tai ne tik vienos srities reikalų tvarkymas. Pavyzdžiui, ilgas metas Estijoje buvo partija, vadinama Pagyvenusių piliečių sąjunga. Ši partija neturėjo platesnės programos, kurioje atsispindėtų ekonomika, žemės ūkis, švietimas ar kitos politinio gyvenimo sritys. Iš tiesų tai buvo pagyvenusių piliečių spaudimo grupė. Universaliu programos pobūdžiu partija ir skiriasi nuo paprastos grupės, nors pastaroji save vadina partija.

Kiek turėtų būti partijų?

Buvo toks laikas, kai net politika besidomintis žmogus negalėjo suskaičiuoti visų Estijos partijų, nes jų buvo labai daug. Laikui bėgant, atsirado naujų, vienos išnyko, kitos susijungė arba skilo. XX amžiaus dešimtojo dešimtmečio pradžioje vyravo sumaištis, tačiau vėliau padėtis pasikeitė ir partijų skaičius stabilizavosi. Kad ir kaip būtų, yra tam tikrų grupių, kurios rengiasi įkurti naujas partijas. Protesto partijos, kurios vienija skirtingų požiūrių žmones, egzistavo Estijoje ir anksčiau. Pavyzdžiui, Rojalistų partija, kurios atstovai netgi buvo išrinkti į Parlamentą.

Partijų skaičių valstybėje lemia pirmiausia politinė sistema. Labai gerai pamename laikus, kai Tarybų Sąjungos totalitarinėje visuomenėje egzistavo vienintelės partijos monopolinė sistema. Tokių totalitarinės arba autoritarinės visuomenės, kurioje tik vienos partijos veikla pripažįstama teisėta, pavyzdžių yra netgi šiais laikais. Demokratinėse šalyse vienos partijos sistemos išvengta. Nėra vienintelės bendros partijų sistemos, kuri būtų būdinga visoms demokratinės visuomenės valstybėms. Tačiau galima išskirti tris pagrindinius modelius. Šiuo atžvilgiu norėtume panagrinti Žano Blondelio (Jean Blondel) teoriją. Jo teorijoje pirmųjų dviejų įtakingiausių partijų rėmėjų visuma yra šių sistemų analizės pagrindas. Dviejų partijų sistema, kurioje dvi pagrindinės partijos surenka balsų daugumą rinkimuose (apie 90 proc.), yra būdinga JAV, Jungtinei Karalystei, Australijai ir t.t.

Vokietija yra trijų partijų sistemos pavyzdys. Joje yra dvi didesnės partijos, kurias remia 3/4 rinkėjų, ir viena maža partija, kuri labai dažnai atlieka atsvaros funkciją.

Be to, yra kelios daugiapartinės sistemos, kuriose dvi didesnes partijas remia 2/3 rinkėjų, o 1/3 balsų tenka visoms kitoms partijoms. Ši sistema yra būdinga Danijai, Olandijai, Švedijai ir pan. bei šalims, kuriose dviem pagrindinėms partijoms tenka maždaug 1/3 balsų, pavyzdžiui, Prancūzija. Iš tikrųjų tokie modeliai yra palyginti hipotetiniai, o atsižvelgiant į skirtingus kriterijus galima rasti daug įvairių modelių.

Politinių mokslų atstovai svarsto dėl tų pačių problemų, kaip ir paprasti rinkėjai. Koks yra optimalus partijų skaičius. Estijos politikos mokslų profesorius Reinas Taagepera tapo gerai žinomas, kai kartu su J. Laakso, o vėliau su M. S. Shugartu apskaičiavo sąlyginį partijų skaičių. XX amžiaus devintajame dešimtmetyje Arendas Ljiphartas suformulavo partijų skaičiaus apskaičiavimo teoriją. Savo teoriją jis grindžia bendru svarbių klausimų skaičiumi ir sąlyginio partijų skaičiumi. Anot teoretikų, svarbūs klausimai yra prieštaravimai, kurie sudaro sąlygas sukurti dvi priešingų požiūrių partijas.

Norėtume panagrinėti svarbius Estijai klausimus. Pasak Ljipharto, jų yra septyni:

- 1. *Ekonomika.*** Prieštaravimai tarp turtingųjų ir nepasiturinčiųjų, t.y. klasikinė kairiųjų ir dešiniųjų pažiūrų priešprieša. Atsižvelgiant į tai, kad gerovės lygis labai skiriasi, o interesai diferencijuoti, galima teigti, kad ši priešprieša Estijoje yra labai akivaizdi (1 balas).
- 2. *Religija.*** Konfliktai tarp skirtingų religijų bendruomenių ir pažiūrų. Ši priešprieša yra mažiau tikėtina vientisoje visuomenėje, kur vyrauja vienas tikėjimas arba viena konfesija. Pastaruoju metu Estijoje buvo daug kalbama apie vadinamąjį dvasininkų ginčą, susijusį su rusų stačiatikių bažnyčios registravimu bei jos teisėtu paveldu, tačiau prieštaravimai tarp tikėjimų Estijoje nėra labai svarbūs (0,5 balo).
- 3. *Kultūriniai etniniai*** prieštaravimai daugiatautėje visuomenėje. Dėl okupacijos metais Estijoje vykdytos migracijos politikos susiformavo rusakalbių dominuojama tautinė mažuma, kuri gerai integravosi į visuomenę ir sudaro nemažą gyventojų dalį. Taigi galima teigti, kad tokia priešprieša aiški formuluojant skirtingus požiūrius ir tikslus, kai formuojama kalbos ir pilietybės politika, be to, reikia atsižvelgti ir į anksčiau minėtą religinę trintį (1 balas).
- 4. *Kaimo*** ir miesto gyventojų priešprieša yra beveik universali ir aiški Estijoje (1 balas).
- 5. *Priešprieša,*** susijusi su režimu (šalies valdymo sistema). Reikia atsakyti į klausimus, ar yra kokia nors opozicija prieš esamą visuomenės organizaciją, ar yra kokių nors jėgų, siekiančių visiškai kitokios visuomenės santvarkos. Atsižvelgiant į tai, kad nėra žinoma, jog Estijoje būtų kokių nors politinių jėgų, siekiančių įvesti iš esmės kitokią santvarką, o mūsų pagrindinis dėmesys skiriamas esamos santvarkos reformoms (prezidentiniams rinkimams ir t.t.), galima teigti, kad opozicijos nėra (0 balų).
- 6. *Užsienio politika.*** Priešprieša, kuri suskaido visuomenę pagal principus, kuriais vadovaujantis siekiama užsienio politikos tikslų, arba orientaciją. Pagrindiniai Estijos užsienio politikos tikslai yra įstoti į Europos Sąjungą ir NATO. Daugelis Parlamente atstovaujama partijų pareiškė, kad remia šiuos tikslus, tačiau visuomenėje yra žmonių, kurie yra nusiteikę skeptiškai arba priešišškai (0,5 balo).
- 7. *Postmaterializmas.*** Priešprieša vertybių skalėje, pavyzdžiui, dėl požiūrių į aplinką. Estijoje nėra žaliųjų partijos arba spaudimo grupės, kuri būtų visiškai remiama, tačiau subalansuotos plėtros principams skiriamas atitinkamas dėmesys kelių partijų programose. Priežastys, dėl kurių šie klausimai Estijoje nėra tokie aktualūs, kaip kitose išsivysčiusiose šalyse, yra susijusios su socialine ekonomine padėtimi, mat žmonės privalo dėti daugiau pastangų, kad užsitikrintų normalias gyvenimo sąlygas ir tokiems klausimams spręsti nebelieka jėgų ir susidomėjimo (0 balų).

Bendras balų skaičius yra 4. Sąlyginis partijų skaičius ir aktualių klausimų skaičius padeda mums apskaičiuoti optimalų partijų skaičių Estijoje.

$$N = (P + 1) + - 1$$

N yra sąlyginis skaičius, P yra svarbių klausimų skaičius. Sąlyginis skaičius yra lygus svarbių klausimų skaičiui plus vienas su plus/minus vieno paklaida.

Optimalus partijų skaičius Estijoje yra nuo 4 iki 6.

Žvelgiant į Parlamentą (Riigikogu), į kurią įeina septynios partijos (Centro partija, "Pro Patria", Koalicija, Reformų partija, Nuosaikioji liaudies partija, Liaudies sąjunga, Suvienyta liaudies partija ir Socialdemokratų darbo partija, turinti vieną narį; beje, Koalicijos partija, dalyvavusi naujausiuose valstybiniuose rinkimuose ir suformavusi frakciją Parlamente, jau nutraukė savo veiklą), galima teigti, kad Estija pasiekė daugiau ar mažiau optimalų partijų skaičių.

Partijos Europos Sąjungoje, Europos Parlamentas

Europos Sąjunga yra ne valstybė, o bendrija valstybių, kurios sudarė sutartį dėl bendros veiklos nustatant sprendimų priėmimo mechanizmo ypatybes ir skirtumus nuo valstybės. Didėjant integracijos lygiui, auga ir Europos Sąjungos politinės srities svarba. Ši tendencija pasireiškia tuo, kad šalys narės susitarė perteikti Sąjungai dalį savo valstybinės kompetencijos, vykdant bendrą politiką ir rengiant Bendrijos teisės aktus. Kadangi dėl to Europos Sąjungos institucijų svarba ir atsakomybė išaugo, Europos Parlamentas tampa vis panašesnis į paprastą valstybės parlamentinę asamblėją. Europos Parlamentas yra vienintelė Europos Sąjungos institucija, kurią tiesiogiai renka visi ES piliečiai. Dėl to atskirų šalių narių partijos, kurių ideologija panaši, buvo priverstos burtis į Europos partijas. Europos Sąjungoje yra šešios atskiros deputatų grupės ir daug nepriklausomų Europos Parlamento narių. Tačiau yra tik penkios partijos, kurios turi aiškiai apibrėžtą struktūrą. Toliau pateikiama šių partijų apžvalga.

1. Europos socialistų partija (the Party of European Socialists (PES)).

PES vienija socialdemokratų, socialistų ir darbo partijas visose Europos Sąjungos šalyse narėse, Norvegijoje, Islandijoje ir Šveicarijoje bei partijas asocijuotose Europos Sąjungos šalyse kandidatėse. PES turi nepriklausomą frakciją Europos Sąjungoje. Estijos Nuosaikioji liaudies partija yra asocijuota PES narė.

<http://www.eurosocialists.org/>

2. Europos liaudies partija (European People's Party (PPE)).

PPE vienija konservatorių, krikščionių demokratų ir liaudies partijas. Iš viso yra 42 partijos, įsikūrusios ES šalyse narėse ir šalyse kandidatėse. PPE turi nepriklausomą frakciją Europos Parlamente. Estijos "Pro Patria" koalicija yra asocijuota PPE narė.

<http://www.eppe.org/>

3. Europos liberalų, demokratų ir reformų partija (the European Liberal, Democratic and Reform Party (ELDR)).

ELDR vienija Europos liberalios ideologijos partijas. Dėl skirtingų tradicijų skirtingose šalyse partijos vadinamos liberalų, liberalų demokratų, demokratų arba reformų partijomis ir visi šie pavadinimai atsispindi bendros partijos pavadinime. Liberalai taip pat turi nepriklausomą frakciją Europos Parlamente. Estijos Reformų partija priklauso ELDR. Be to, Estijos Centro partija pareiškė norą įstoti į ELDR bei kitas tarptautines organizacijas.

<http://www.eldr.org>

4. Europos žaliųjų partijų federacija (the European Federation of Green Parties (EFGP)). Sprendžiant pagal pavadinimą, EFGP vienija politikus ir partijas, remiančias ekologijos ideologiją. Europos Parlamente žalieji suformavo bendrą frakciją su regioninių pažiūrų atstovais ir pavadino ją Žaliųjų/Europos laisvo aljanso grupe. Estijos žaliųjų judėjimas, kuris registruotas ne kaip partija, o kaip nevyriausybinė organizacija, priklauso EFGP.

<http://www.europeangreens.org/>

5. Europos liaudies demokratijos partija – Laisvas Europos aljansas (the Democratic Party of the Peoples of Europe – European Free Alliance (EFA-DPPE)). EFA-DPPE vienija tautinių, regioninių ir autonominių ideologijų partijas. Geriausiai žinomos šiai partijai priklausančios partijos yra Škotijos liaudies partija ir Korsikos liaudies partija. Estijoje nėra analogiškų partijų. Nė viena Estijos partija neturi ryšių su EFA-DPPE. Europos Parlamente EFA-DPPE dirba vienoje grupėje su žaliaisiais.

<http://www.eta-dppe.org/>

Naudota literatūra:

Ekkehard Parsch. Euroopa integratsioon. Tartu, 1999 m.

Heikki Mikkeli, Eini Lyyrinen, Juha Sihvola, Pekka Suvanto. Westfalenista Amsterdamiin. Helsingis, 1998 m.

Kalle Kulbok (toim.). Euroopa Liit – skeptiku pilguga. Talinas, 2001 m.

Kuka on kukin Euroopan Unionissa. Liuksemburgas, 2001 m.

Euroopan parlamentti. Liuksemburgas, 2001 m.

Eurooppa-tiedon käsikirja. Helsingis, 1996 m.

Euroopan Unionin sosiaalinen ulottuvuus. Helsingis, 1998 m.

Euroopan yhdentyminen. Liuksemburgas, 1995 m.

Suomi ja Euroopan Unioni laajentuminen. Helsingis, 2001 m.

Uusi aate Euroopalle. Liuksemburgas, 2000 m.

Versdamas iš estų kalbos į anglų kalbą, vertėjas naudojosi šia medžiaga:

1. **A. Aule**, Euroopa Liidu sõnaraamat (inglise – eesti – inglise). Talinas, 1999 m. ISBN 9985-9208-0-5
2. **D. Edward, R. Lane**, European Community Law (Europos Bendrijos teisė). Tartu, 1993 m.
3. **Europe's Agenda 2000. Strengthening and widening of the European Union** (Europos tikslai 2000 m. Europos Sąjungos stiprinimas ir plėtimas). Liuksemburgas, 1999m. ISBN 92-828-7888-0
4. **P. Fontain**, Europe in 10 points (10 Europos aspektų). Liuksemburgas, 1998 m. ISBN 92-828-3326-7
5. **Glossary. Institutions, policies and enlargement of the European Union** (Terminų žodynas. Europos Sąjungos institucijos, politika ir plėtra). Liuksemburgas, 2000 m. ISBN 92-828-8282-9
6. **F. Gondrand**, Eurospeak. The Dictionary of the Single Market (Eurokalba. Bendrosios rinkos žodynas). Londonas, 1992 m. ISBN 1 85788 0 04 8
7. **E. NoĎI**, Working together – the institutions of the European Union (Bendras darbas – Europos Sąjungos institucijos). Liuksemburgas, 1993 m. ISBN 92-826-5064-2
8. **The European Parliament** (Europos Parlamentas). Liuksemburgas, 1997 m. ISBN 92-823-0988-6
9. **The European Union's Common Foreign and Security Policy** (Europos Sąjungos bendra užsienio ir saugumo politika). Liuksemburgas. ISBN 92-827-7831-2